

Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

Кафедра архівознавства, новітньої історії
та спеціальних історичних дисциплін

Голиш Л. Г.

Генеалогія та основи соціального етикету

Навчально-методичний посібник

Черкаси – 2012

УДК 929.5:177(075.8)
ББК 63.214я73 – 1+87.777я73-1
Г 34

Рецензенти:

*доктор іст. наук, проф. А. Г. Морозов;
канд. іст. наук, доц. О. В. Десятніков;*

Консультант: *канд. іст. наук, доцент Голиш Г. М.*

*Рекомендовано до друку Вченою радою Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького
(протокол № 1 від 27 серпня 2012 р.)*

Голиш Л. Г.

Г 34 Генеалогія та основи соціального етикету : навчально-методичний
посібник. – Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2012. – 68 с.
ISBN 978-966-353-289-9

Посібник містить навчально-методичні матеріали з університетського курсу «Генеалогія та основи соціального етикету»: програму, матеріали лекцій, семінарів, самостійної роботи, запитання для різних видів контролю, критерії оцінювання, списки рекомендованої літератури тощо. Його адресовано насамперед студентам спеціальності «Історія», проте посібник також може стати у пригоді всім зацікавленим проблемами генеалогії та соціального етикету.

УДК 929.5:177(075.8)
ББК 63.214я73 – 1+87.777я73-1

ISBN 978-966-353-289-9

© ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2012
© Л.Г. Голиш, 2012

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ	6
1.1. Зміст тем дисципліни.....	6
1.2. Трудомісткість курсу	11
2. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ.....	13
3. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	22
4. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ І ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ.....	26
4.1. Методичні рекомендації та тематика контрольних робіт для студентів денної форми навчання.....	26
4.2. Методичні рекомендації та тематика контрольних робіт для студентів заочної форми навчання	27
5. ПАКЕТ КОМПЛЕСНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ.....	29
6. МОДУЛЬНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ	33
7. ПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ.....	34
8. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ВИКОНАННЯ І ТЕМАТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ.....	36
8.1. Методичні рекомендації щодо виконання.....	36
8.2. Тематика кваліфікаційних робіт	39
9. ДИДАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	40
9.1. Методичні рекомендації з організації самостійної роботи	40
9.2. Зміст самостійної та індивідуальної роботи.....	41
10. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ	44
10.1. Форми контролю	44
10.2. Система та критерії оцінювання знань	44
11. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ	48
11.1. Основна література	48
11.2. Додаткова література.....	51
ДОДАТКИ.....	54

ВСТУП

У циклі спеціальних історичних дисциплін вагоме місце займає навчальний курс «Генеалогія та основи соціального етикету». Він належить до нормативних навчальних дисциплін програми підготовки зі спеціальності «Історія» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» і зорієнтована на опанування студентами основ генеалогічних та соціально-етичних знань. Ці знання є важливим підґрунтям для досліджень минулого людського суспільства, адже завдяки їм розкривається роль відомих родів на тих чи інших етапах історичного поступу, реконструюється система соціально-етичних відносин суспільства. Генеалогія та основи соціального етикету виконують джерелознавчі функції по відношенню до історії і поряд з цим мають власний предмет, завдання, понятійно-термінологічний апарат і специфічну методику та джерельну базу дослідження. Без опанування цією важливою історичною дисципліною неможлива належна підготовка бакалавра історії.

Необхідні знання, уміння та навички студенти опановують через проведення з ними навчальних занять у формі лекцій, семінарів, а також індивідуальних занять та консультацій. Важливе місце в засвоєнні основ цієї дисципліни належить самостійній роботі.

Робоча програма з курсу «Генеалогія та основи соціального етикету» укладена відповідно до навчального плану, розрахованого на 54 годин (10 год. лекції, 12 – семінари, 32 – самостійна робота) і включає в себе 5 тем. Вивчення курсу розраховано на один семестр. Форма підсумкового контролю – залік. Робочу програму адресовано студентам другого курсу денної та заочної форми навчання освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».

Мета викладання дисципліни – формування у студентів на основі засвоєння теоретичних знань з генеалогії та соціального етикету умінь і навичок, необхідних у практичній діяльності фахівця-історика. Вивчення дисципліни сприяє виробленню в студентів вміння самостійно вести дослідницько-пошукову роботу щодо вивчення проблем генеалогії та соціально-етичних відносин.

Завдання вивчення дисципліни полягає в наданні студентам необхідних знань і формування умінь з теоретичної та практичної генеалогії та основ соціального етикету. Забезпечується засвоєння студентами знань за такими основними напрямками, як роль генеалогічного чинника на різних етапах людської історії, методика генеалогічних та соціально-етичних досліджень, генеалогія найвідоміших родів України, розвиток соціально-етичних відносин, основні нагородні системи тощо.

Знання та вміння. Опановуючи курс «Генеалогія та основи соціального етикету», студенти повинні **знати** визначення генеалогії та соціального етикету, їх завдання, основні поняття й терміни, особливості методики генеалогічного та соціально-етичного дослідження, специфіку генеалогічного рахунку, вузлові питання соціально-етичної ієрархії

людського суспільства та нагородних систем. Студенти повинні **вміти**: працювати з генеалогічними джерелами, застосовуючи історико-критичні та аналітичні методи; складати генеалогічне досьє, уніфіковані картки, генеалогічні таблиці, поколінні розписи; використовувати генеалогічні свідчення в практичній роботі історика; розрізняти звання, титули, чини, орієнтуватися в нагородних системах тощо.

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальна дисципліна «Генеалогія та основи соціального етикету» органічно пов'язується з іншими, насамперед суміжними дисциплінами – археологією, історичною географією, історичною демографією, історіографією, джерелознавством, архівознавством, ономастикою, топонімікою, історичним краєзнавством, геральдикою, антропонімікою, дипломатикою, сфрагістикою, нумізматикою, фалеристикою, медальєрикою, етикетознавством, просопографією, уніформознавством. Ця дисципліна послуговується також досягненнями та елементами методик природознавства, демографії, етнології, біології, генетики, медицини, психології, математики, інформатики.

Програма побудована за вимогами кредитно-модульної (модульно-рейтингової) системи організації навчального процесу у вищих закладах освіти.

1. НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Зміст тем дисципліни

ТЕМА 1. Вступ. Предмет, завдання генеалогії та її джерела. Становлення та розвиток генеалогічної науки

Поняття про генеалогію. Наукова дискусія з приводу предмету і завдань генеалогії як спеціальної історичної дисципліни. Основні завдання і функції генеалогії, їх специфічність. Тісний зв'язок генеалогії зі спеціальними історичними дисциплінами: геральдикой, антропонімікою, дипломатикою, сфрагістикою, нумізматикою, фалеристикою, медальєрикою, етикетознавством, просопографією, уніформознавством, джерелознавством, психолографією, ономастикою, археологією та ін. Корелювання даних генеалогії з природознавством, демографією, етнологією, біологією, генетикою, медициною, психологією, математикою, інформатикою тощо. Роль генеалогії в історичному дослідженні.

Джерела генеалогії. Типи джерел: письмові, речові, зображальні та усні. Міфологія та архаїчний епос і перші етноперекази. Найдавніші писемні джерела про царські роди. Геральдичні свідчення. Актові документи. Роль наративних джерел у генеалогічному дослідженні. Місце археології, нумізматики, фалеристики у поповненні джерельної бази генеалогії. Власне генеалогічні джерела, їх специфічність: генеалогічні розписи і книги, генеалогічні легенди, дерева, таблиці. Родовідці, синодики і поминання. Синодики Києво-Межигірського, Красногірського монастирів і поминання Золотоверхого Михайлівського монастиря. Джерела з російської генеалогії. Особливості роботи дослідника з генеалогічними джерелами.

Основні поняття і терміни генеалогії: рід, родовід, герольд, шляхта, династія, гербівник, генеалогічне древо, генеалогічне досьє, генеалогічна картка, генеалогічна таблиця, генеалогічний рахунок, поколінний розпис та ін.

Генеалогічний фактор, його роль в історії. Провідне місце генеалогічного фактора в епоху середньовіччя. Корпоративність феодального суспільства і значення походження особи в сімейно-шлюбних відносинах. Місце генеалогічного фактора в середовищі різних станів середньовічного суспільства, вплив його на демографічні процеси. Майнові відносини, міжнародні зв'язки тощо. Зниження ролі генеалогічного фактора в період нової історії. Специфічність генеалогічних проявів в умовах радянського суспільства. Родовідний чинник в сьогоденній Україні.

Етапи розвитку генеалогії: практично-утилітарний і науковий. Зародження практичної генеалогії в рабовласницьких цивілізаціях, її особливості. Міфотворчість у створенні генеалогічних свідчень давнини. «Шумерський царський список», записи про найдавніші династії єгипетських фараонів, вавилонських, ассірійських і перських царів, «Махабхарата», «Веди», старозавітні розповіді про ізраїльсько-іудейських царів як найдавніші генеалогічні пам'ятки.

Генеалогічні описи в працях Геродота, Фукідита, Полібія, К. Тацита, Т. Лівія. Зародження біографічного жанру і місце в ньому генеалогії: Плутарх, Светоній.

Хроністика і літописання в середньовічну добу та їх зв'язок з практичною генеалогією. Роль герольдів і герольдій у нагромадженні генеалогічних знань. Генеалогія правителів у творах Ісидора Севільського, Прокопія Кесарійського, Григорія Турського, Павла Диякона, Ейнгарда, Йордана та ін.

Генеалогія в ренесансній добу. Ф. Петрарка, Данте Аліґ'єрі, Л. Бруні, Н. Макіавеллі, Ф. Гвіччардіні.

«Золотий вік» генеалогії (XVI–XVIII ст.). Остаточне оформлення генеалогії, початок її наукового етапу (XVII ст.). Фундатори генеалогічної науки: А. Дюшен, Дю-Буше, Гішерон, Ла Рок, д'Озьє, П. Ансельм; У. Бартон, У. Пол.

Зародження наукової генеалогії в Росії. В. Татіщев, Г. Міллер, М. Щербатов, М. Новіков, М. Карамзін та ін. Російська генеалогічна школа другої половини XIX – початку XX ст.: Г. Власьєв, Л. Савелов, М. Лихачов та ін. Створення історико-родовідних товариств.

Виникнення української генеалогії (40-і роки XIX ст.). О. Маркович, М. Астряб, В. Барвінський, М. Василенко, А. Нарбут, А. Стороженко та ін. О. Лазаревський і В. Модзалевський – фундатори української наукової генеалогії.

Генеалогічна наука радянської доби. С. Веселовський, М. Тихомиров, Л. Черепнін, О. Аксьонов, О. Введенський, В. Кобрин та ін.

Сучасна українська генеалогія. В. Томозов, В. Кривошея, М. Дмитрієнко, Н. Миронець, І. Войцеховська та ін. Генеалогічні читання пам'яті В. Модзалевського. Перспективи і невирішені проблеми розвитку української генеалогічної науки.

ТЕМА 2. Методика генеалогічного дослідження

Родоводи, їх структура і типи. Способи графічного оформлення генеалогічних даних. Ранні родоводи. Генеалогічне дерево як модифікація «*arbor mundi*» (дерева життя). Способи подачі генеалогічного дерева.

Інформаційна роль кольорів в узагальненні генеалогічних свідчень. Етапи генеалогічного дослідження: 1) створення генеалогічного дос'є; 2) укладання генеалогічної картки; 3) складання генеалогічних таблиць чи поколінних розписів.

Генеалогічна таблиця. Висхідні і нисхідні таблиці. Види таблиць: вертикальні, горизонтальні, колові, за спорідненістю по чоловічій лінії, жіночій, змішані. Синхронічні генеалогічні таблиці. Переваги і недоліки генеалогічних таблиць. Родовідний, або поколінний розпис. Порядковий характер ведення розпису. Вимоги до складання родовой легенди.

Специфіка нумерації в генеалогії. Система генеалогічного рахунку для висхідних родоводів Соса-Страдонітца. Нумерація у нисхідних родовах – система Абовіля. Закон редуції предків.

Використання сучасних інформаційних технологій в генеалогічних дослідженнях. Рівні інтерпретації результатів генеалогічного дослідження. Специфічність методичного інструментарію дослідника.

Методи використання генеалогічного матеріалу в навчальній роботі загальноосвітніх шкіл та вищих навчальних закладів різного рівня акредитації.

ТЕМА 3: Генеалогія правлячих династій України-Руси, Московії і Російської імперії. Генеалогія старшинсько-козацьких родів України та визначних представників української культури

Рюриковичі, їх походження. Нормандська теорія і антинорманістика. Перші Рюриковичі. Я. Мудрий та його сини. Генеалогічні гілки Рюриковичів. Нащадки Святослава і Всеволода. Чернігівські князі. Воротинські, Одоєвські, Баратинські, Оболенські, Щербатови, Серебрєні, Долгорукови.

Всеволод Ярославович і Володимир Мономах. Мстислав Великий, В'яземські, Кропоткіни, Мономашичі, Ольговичі.

Юрій Долгорукий і Всеволод Велике Гніздо. Роди Щепіних, Буйносових, Ухтомських, Шелешпанських, Білопільських.

О. Невський та його рід. Шуйські, Микулинські і Микулинсько-Телятевські.

Галицько-Волинські роди. Роман Мстиславович і Данило Галицький. Романовичі і Даниловичі.

Гедиміновичі – нащадки великого князя Гедиміна. Генеалогічні гілки Гедиміновичів. Патрикей, Федір і Юрій. Хованські. Патрикеєви. Булгаков і Щенятови, Голіцини і Куракіни.

Євнутій – родоначальник II гілки Гедеміновичів. Трубецькі і Бельські.

Роль родів Рюриковичів і Гедеміновичів в українській та російській історії.

Генеалогія царського роду Романових. А. Кобила. Кошкіни-Захар'їни. Микита Романович – родоначальник Романових. Олексій Михайлович. Петро I та його наступники. Двірцеві перевороти. Гольштейн-Готтопська генеалогічна лінія, та її представники.

Катерина II, її генеалогія.

Романови XIX ст., їх генеалогічне дерево. Микола II – останній цар Російської імперії. Сучасні Романови.

Етногенетика українців. Наукові дискусії щодо генезису українського етносу, тяглості його історії. Автохтонне походження українського народу, його етносоціальна самобутність. Князівські роди. Виникнення української шляхти. Зародження українського козацтва і поява козацьких родів. Роди реєстрових козаків і їх політична лінія. Чорні, Кулаги, Барабаші, Караїмовичі, Наливайки, Гуні, Федоровичі, Сулими, Павлюки.

Ополячення і покатоличення частини українських родів: Святополк-Мирські, Святополк-Четвертинські, Вишневецькі. Доля роду князів Острозьких.

Роди Нечаїв, Бобирів, Бакуринських, Бутовичів і їх роль у збереженні української самобутності і православ'я.

Рід Б. Хмельницького. Михайло Хмельницький, його генеалогія. Тиміш і Юрій Хмельницькі, їх життєва і політична доля. Наступні покоління Хмельницьких.

Роди сподвижників Б. Хмельницького: М. Кривоноса, І. Богуна, Д. Нечая, Ф. Джеджелія, Н. Морозенка.

Генеалогія «романтиків» української революції. Бурлаї, Громики, Подобайли, Прокоповичі.

Роди гетьманів – наступників Б. Хмельницького. Виговські, Брюховецькі, Многогрішні, Самойловичі, Дорошенки.

І. Мазепа та його рід.

К. Розумовський, І. Калнишевський.

Поступова втрата козацько-старшинськими родами функцій еліти нації. Рід Шидловських та його доля. Бобринські й Смирненки та їх слід в історії України.

Українські роди чужоземного походження. Поповнення української еліти за рахунок емігрантів-чужоземців. Божичі, Сербіни, Милорадовичі, Томари, Камбурлії, Апостоли, Драгоманови і їх генеалогія.

Капністи і їх роль в українській історії. Василь Капніст – перший представник свого роду на українській землі. Василь Васильович Капніст – достойник і український патріот. Генеалогічні гілки роду Капністів: Петровичі і Васильовичі.

Рід Драгоманових. Генеалогія роду. Роль Драгоманових у політичному та духовному розвитку України. М. Драгоманов – найяскравіший представник свого роду.

Марковичі, їх генеалогія. Панас Маркович – громадський діяч, етнограф, фольклорист. Місце роду Марковичів у духовній історії України.

Генеалогія М. С. Грушевського.

Рід Лисенків – давній козацький рід. М. В. Лисенко, його родинний зв'язок з М. Старицьким. Найзнаменніші нащадки великого композитора. Сучасні Лисенки.

Реконструкція родоводів знаменитих діячів культури як засіб історико-культурного дослідження.

ТЕМА 4. Системи соціального етикету

Поняття про соціальний етикет, його предмет, завдання, джерела, методику. Етикознавство як спеціальна історична дисципліна. Зв'язок систем соціального етикету з еволюцією соціально-політичного ладу. Роль суспільної ієрархії на різних етапах історичного розвитку.

Види етикету, манери як головний елемент етикету. Історія формування етикету в різних країнах. Церемоніали. Європейський етикет. Регламентація поведінки світського дворянства у Європі. «Політес». Становлення дипломатичного етикету.

Соціально-етичні відносини в Київській Русі. Ізборник Святослава, «Повчання Володимира Мономаха».

Виникнення постійних звань і титулів у соціально-структурованому суспільстві. Соціальна ієрархія в добу середньовіччя, її особливості у Московській державі. «Домострой».

Своєрідність системи соціального етикету в Україні XVI–XVII ст. Ієрархія Запорізького війська як основа соціально-етичних відносин в козацькій Україні. Запровадження полково-сотенного устрою і градації козацької старшини.

«Табель про ранги» 1722 р. і трансформації в системі соціально-етичних відносин Російської імперії. Чини, титули та звання, їх класифікація. Спадкове та вислужене дворянство. Придворні чини. Правила звернення до носіїв тих чи інших чинів та титулів. Предикти. Аксесуари і зовнішній вигляд представників різних щаблів соціальної ієрархії. Виникнення одностроїв. Купецькі гільдії.

Групи офіцерських чинів, види еполет. Введення додаткових знаків розрізнення для військових. Запровадження погонів, правила визначення за ними військових чинів.

Особливості системи соціального етикету в середовищі духовенства. «Чорне» та «біле» духовенство. Залежність специфіки соціально-етичних відносин у церковному середовищі від належності до конкретної релігійної конфесії.

Соціально-етичні відносини доби Української національно-демократичної революції. Відновлення ієрархії козацького війська. Рангова система Армії УНР. Особливості одностроїв за УНР, гетьманату та Директорії.

Декрет ВЦВК і РНК більшовицької Росії про скасування чинів, звань і титулів. Партійно-державна та військова ієрархія. Однострої в Червоній армії, знаки розрізнення її командирів.

Запровадження персональних звань у Червоній армії, поділ на командний, начальницький та військово-політичний склад. Ідентифікація знаків розрізнення на петлицях. Уведення генеральських та адміральських звань.

Уніфікація військових звань, зміни у званнях та одностроях Червоної армії в період війни з нацистською Німеччиною. Запровадження персонального звання для Й. Сталіна.

Трансформації системи соціально-етичних відносин СРСР у повоєнні роки. Партійно-державна номенклатура, особливості її соціального становища. Однострої працівників правоохоронних органів, вугільної промисловості, залізничного транспорту, лісового господарства тощо.

Становлення соціально-етичних відносин незалежної України. Закон «Про державну службу в Україні» та особливості ієрархії державних чиновників. Звання та однострої в Армії України. Збереження національних та радянських традицій соціального етикету в різних сферах суспільного життя.

ТЕМА 5. Нагороди як складова частина систем соціального етикету

Нагородні системи і їх тісний зв'язок з фалеристикою та медальєрикою. Нагородні відзнаки античного світу. Виникнення нагородних знаків – орденів у Західній Європі, їх корпоративний характер.

Особливості нагородної системи киеворуської доби, започаткування демократичних традицій нагородження. Нагороди в Московській державі.

Царські нагороди для Війська Запорізького. Наукова дискусія з приводу функціонування власної системи нагород в Українській козацькій державі.

Система нагород Російської імперії. Запровадження орденів Андрія Першого, Катерини, О. Невського. Удосконалення нагородної системи у другій половині XVIII ст. Ордени Анни, Володимира, Георгія.

Поширення на терени Росії польських нагород Станіслава та Білого Орла. Корпоративний характер нагороджень, нагородні орденські комплекти, порядок нагороджень орденами, особливості носіння. Знак Воєнного ордена – перша і єдина орденська нагорода для нижніх чинів. Георгіївські кавалери та їх пільги.

Медалі, іменна зброя, пряжки та інші види нагород. Представники української еліти, удостоєні високих нагород. Запровадження ордена Св. княгині Ольги та Георгіївської медалі.

Нагородотворча діяльність урядів УНР, ЗУНР. Декларування перших українських нагород. Закон УНР від 24 січня 1919 р. Орден Залізного Хреста як перша реально вручена українська нагорода. Нагородна спадщина української діаспори.

Відміна радянським урядом усіх дореволюційних нагород. Запровадження ордена Червоного Прапора, Трудового Червоного Прапора та інших радянських нагород. Нагородотворча робота в СРСР 1930-х рр.

Радянські нагороди періоду війни з нацистською Німеччиною. Запровадження нових нагород у СРСР у післявоєнні роки. Особливості нагородної практики в Радянській державі.

Становлення нагородної системи незалежної України. Закон України «Про державні нагороди України». Класифікація державних нагород: почесні звання, ордени та медалі, державні премії, іменна вогнепальна зброя. Відзнаки Президента України, нагороди Верховної Ради, Кабінету Міністрів, відомчі, рейтингові та регіональні нагороди. Порядок нагородження в Україні.

1.2. Трудомісткість курсу

Семестр	Кількість навчальних тижнів	Кількість годин на тижень	Розподіл годин									
			Усього	Кількість кредитів	Кількість кредитів за ECTS	Аудиторні					Самотійна робота	Індивідуальна робота
						Лекції	Семінари	Контрольні	Консультації	Усього		
2	17	6	54	1	1	10	12			22	32	
Разом			54	1	1	10	12			22	32	

Структура та обсяг годин за темами курсу

№ з/п	Тема	Кількість годин								Форма контролю знань
		Усього	Аудиторні					Самостійна робота	Індивідуальна робота	
			Лекції	Практичні	Семінари	Контрольні	Усього			
Змістовий модуль 1. Генеалогія та її методика										
1.	Вступ. Предмет, завдання генеалогії та її джерела. Становлення та розвиток генеалогічної науки	15	2		2		4	5	6	спів-бесіда
2.	Методика генеалогічного дослідження	15	2		4		6	5	4	спів-бесіда
3.	Генеалогія правлячих династій України-Руси, Московії і Російської імперії. Генеалогія старшинсько-козацьких родів України та визначних представників української культури	15	2		2		4	5	6	тест
Разом		45	6		8		14	15	16	МКР
Змістовий модуль 2. Системи соціального етикету										
4.	Системи соціального етикету	4	2		2		4			спів-бесіда
5.	Нагороди як складова частина систем соціального етикету	5	2		2		4		1	тест
Разом		9	4		4		8		1	МКР
Всього		54	10		12		22	15	17	залік

2. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 Генеалогія та її методика

Лекція 1

Тема 1. Вступ. Предмет, завдання генеалогії та її джерела. Становлення та розвиток генеалогічної науки

Логіка викладу:

1. Поняття про генеалогію.
2. Основні завдання генеалогії, їх специфічність.
3. Генеалогічний чинник та його роль в історії.
4. Джерела генеалогії.
5. Етапи у розвитку генеалогії, її генеза як науки.

Анотований зміст

Місце генеалогії в системі спеціальних історичних дисциплін. Етимологія назви науки про родоводи. Генеалогія як спеціальна історична дисципліна, наука, що займається вивченням і складанням родоводів, встановленням походження окремих родів, сімей і осіб, виявленням їх родинних зв'язків у тісній єдності з подачею основних біографічних фактів і даних про діяльність, соціальний статус і власність.

Наукові дискусії щодо предмету, завдань і методів генеалогії, їх основні трактовки (прихильники *першої* версії обмежують функції генеалогії тільки достовірним доведенням факту родинного зв'язку, *другої* – розуміють предмет і завдання цієї науки в широкому плані).

Специфічні поняття і терміни генеалогії як науки: *рід, родовід, династія, шляхта, генеалогічне дерево, генеалогічне досьє, генеалогічна картка, генеалогічна таблиця, поколінний розпис* та ін.

Генеалогія як одна з найдавніших за часом побутування історична дисципліна. Роль генеалогічного фактора у соціально-політичній ієрархії суспільства, демографічних процесах, майнових, сімейно-шлюбних, політичних відносинах давньої та середньовічної доби. Зниження ролі генеалогічного фактора в період нової історії. Специфічність генеалогічних проявів в умовах радянського суспільства.

Етапи розвитку генеалогії: практично-утилітарний і науковий. Зародження практичної генеалогії в рабовласницьких цивілізаціях, її особливості. Основна функція практичної генеалогії: обґрунтування прав окремих прошарків суспільства на владу і привілеї. Міфотворчість у створенні генеалогічних свідчень давнини. Етногенетичні перекази. «Шумерський царський список», записи про найдавніші династії єгипетських фараонів, вавилонських, ассірійських і перських царів, «Махабхарата», «Веди», старозавітні розповіді про ізраїльсько-іудейських царів як найдавніші генеалогічні пам'ятки.

Генеалогічні описи в працях Геродота, Фукідіта, Поліція, К. Тацита, Т. Лівія. Зародження біографічного жанру і місце в ньому генеалогії: твори Плутарха, Светонія.

Хроністика і літописання та їх зв'язок з практичною генеалогією. Розквіт практичної генеалогії в середньовічну добу. Роль герольдів і герольдій у нагромадженні генеалогічних знань. Розробка форм фіксації генеалогічного матеріалу. Генеалогія правителів у творах Ісидора Севільського, Прокопія Кесарійського, Григорія Турського, Павла Диякона, Ейнгарда, Іордана та ін.

Генеалогія в ренесансну добу. Ф. Петрарка, Данте Аліг'єрі, Л. Бруні, Н. Макіавеллі, Ф. Гвіччардіні.

Оформлення генеалогії в наукову історичної дисципліну (XVII–XVIII ст.) Фундатори наукової генеалогії: французькі історики А. Дюшен, Дю-Буше, Гішерон, Дюканж, Ла Рок, д'Озьє, П. Ансельм, англійські У. Батон, У. Пол, Т. Джекіл, Дж. Дагдейл. Започаткування французькими генеологами методу критичного аналізу генеалогічних джерел. Перехід на початку XVIII ст. лідерства в теоретичній генеалогії до німецьких вчених (Н. Ріттерсгаузен, І. Хюбнер, Ф. Шпенер, Я. Імгоф, Келер та ін.). Перша кафедра генеалогії (1721 р., Віденський університет), а з середини XVIII ст. Розробка підручників і курсів лекцій з генеалогії (Геттінген). Студії польських генеалогів Б. Папроцького, Ш. Окозького, К. Насецького.

Початок розробки питань наукової генеалогії в Росії, внесок В. Татищева, Г. Міллера, М. Щербатова, М. Новікова, М. Карамзіна.

Два напрями розвитку генеалогії в Росії: довідковий і дослідницький. Внесок у розвиток наукової генеалогії істориків Долгорукова, Лобанов-Ростовського, Строева, Савелова, Барсукова. Російська генеалогічна школа (Власьєв, Лихачев, Савелов), її наукові досягнення. Праця «Потомство Рюріка», розробка методики генеалогічного дослідження, критичне вивчення розвідних книг. Діяльність Російського генеалогічного товариства.

Перші наукові генеалогічні дослідження на українських землях (40-ві рр. XIX ст.). «Історична і статистична записка про дворянський стан і дворові маєтності Чернігівської губернії» О. Марковича (1841 р.). Наукові генеалогічні студії українських учених В. Антоновича, М. Астряба, В. Барвінського, М. Василенка, М. Каразіна, М. Максимовича, А. Нарбута, А. Стороженка, Ю. Вольфа та ін. Класики і фундатори української генеалогії О. Лазаревський і В. Модзалевський. «Малоросійський родовідник».

Особливості і проблеми розвитку генеалогічної науки радянської доби. Науково-генеалогічні дослідження М. Бичкової, С. Веселовського, М. Тихомирова, Л. Черепніна, О. Медушевської, О. Аксьонова, О. Введенського, В. Кобрини, О. Станіславського та ін. Перша всесоюзна конференція з генеалогії.

Генеалогічна наука зарубіжжя другої пол. XX ст. Започаткування міжнародних конгресів з генеалогії та геральдики (від 1952 р.). Створення Міжнародної конфедерації генеалогії та геральдики (1971 р.) і Міжнародної академії генеалогії (1998 р.). Генеалогічні дослідження В. Двожачека, П. Дюрі, М. Перроне.

Сучасна українська генеалогія. В. Томазов, В. Кривошея, М. Дмитрієнко, М. Котляр, Н. Миронець, І. Войцеховська. Створення центру генеалогічних досліджень. Генеалогічні читання пам'яті В. Модзалевського. Перспективи і невирішені проблеми розвитку української генеалогічної науки.

Рекомендована література:

1, 2, 3, 5, 6, 9, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 23, 25, 27, 30, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40.

Лекція 2

Тема 2. Методика генеалогічного дослідження

Логіка викладу:

1. Родоводи і їх типи.
2. Етапи генеалогічного дослідження.
3. Методика складання генеалогічних таблиць.
4. Генеалогічний рахунок.
5. Особливості методики роботи з генеалогічними джерелами.

Анотований зміст

Поняття про родовід. Складові родоводу: родова легенда і перелік усіх членів роду по колінах (quartiers).

Типи родоводів: висхідні (перелік предків тієї особи, котра є об'єктом родовідного дослідження) і нисхідні (від загального родоначальника до його нащадків).

Генеалогічне дерево як одна із модифікацій образу так званого «світового дерева» (arbor mundi) або «дерева життя» і провідна форма фіксації генеалогічних свідчень у період середньовіччя. Класичне генеалогічне дерево medium aevum. Подача додаткової генеалогічної інформації за допомогою кольору.

Уніфікація та затвердження на міжнародному конгресі нових умовних знаків для оформлення генеалогічного матеріалу (1958 р.).

Генеалогічне дослідження та його три етапи: 1) створення генеалогічного досьє; 2) складання генеалогічних карток; 3) складання генеалогічних таблиць чи поколінних розписів.

Генеалогічне досьє як розроблений французькими істориками банк достовірних документів чи витягів із історичних джерел, котрі характеризують кожного представника роду, який досліджує генеолог.

Уніфіковані *генеалогічні картки* на членів роду як резюме даних досьє, концентрований підсумок збору генеалогічних свідчень. Набір даних генеалогічної картки, розроблений бельгійським центром генеалогічних і демографічних досліджень.

Складання *генеалогічних таблиць* – завершальний етап і підсумок генеалогічного дослідження. Поділ таблиць за типом на висхідні (таблиця предків) і нисхідні (таблиця нащадків). Таблиці спорідненості по чоловічій, жіночій лінії, змішані таблиці. Синхронічні таблиці та їх функції.

Види генеалогічних таблиць за зовнішнім виглядом: горизонтальні, вертикальні, колові. Переваги і недоліки родовідних таблиць як форми фіксації генеалогічної інформації.

Родовідний або поколінний розпис, особливості та алгоритм його складання. Порядковий характер ведення розпису, його переваги перед генеалогічною таблицею. Вимоги до складання родової легенди.

Система генеалогічної нумерації, її застосування у таблицях і в поколінних розписах. Нумерація висхідних родоводів за системою Соса-Страдонітца.

Складність нумерації у нисхідних родовах. Система Абовіля. Застосування змішаної системи генеалогічного рахунку. Закон редукції предків.

Використання в генеалогічних дослідженнях практично всіх джерел, пов'язаних з людською діяльністю. Усні (вербальні), речові, зображальні та письмові джерела, їх типово-видова класифікація. Власне генеалогічні джерела: родовідні книги, родовідні таблиці, дерева, розписи, родинні перекази та ін. Непрямі (опосередковані) джерела для генеалогії: метричні записи, послужні списки, особові справи, майнові документи, матеріали некрополів, родові герби тощо. Застосування сучасних інформаційних технологій у реконструкції родоводів.

Складність та специфічність, трудомісткий характер генеалогічного дослідження.

Методика використання генеалогічного матеріалу в навчальній роботі загальноосвітніх шкіл та вищих навчальних закладів різного рівня акредитації.

Рекомендована література:

1, 2, 3, 5, 6, 9, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 23, 25, 27, 30, 33, 35, 37, 38, 39, 40.

Лекція 3

Тема 3. Генеалогія правлячих династій України-Руси, Московії і Російської імперії. Генеалогія старшинсько-козацьких родів України та визначних представників української культури

Логіка викладу:

1. Рюриковичі, Гедеміновичі та їх походження.
2. Генеалогія царського роду Романових.
3. Зародження українського козацтва і виникнення козацьких родів.
4. Роди Б. Хмельницького та його сподвижників.
5. Українські роди чужоземного походження.

Анотований зміст

Рюриковичі, їх походження. «Повість минулих літ», Лаврентіївський та Іпатіївський літописи про перших Рюриковичів. Ольга, Святослав, Володимир. Я. Мудрий та його нащадки. Генеалогічні гілки Рюриковичів. Нащадки Святослава і Всеволода. Чернігівські князі.

Володимир Мономах, Мстислав Великий, Юрій Долгорукий і Всеволод Велике Гніздо. О. Невський та його рід.

Галицько-Волинські роди. Роман Мстиславович і Данило Галицький. Романовичі і Даниловичі, їхні нащадки.

Гедиміновичі – нащадки великого князя Гедиміна. Генеалогічні гілки Гедиміновичів. Патрикей, Федір і Юрій Хованські. Євнутій – родоначальник II гілки Гедеміновичів.

Провідна роль родів Рюриковичів і Гедеміновичів в українській та російській історії. Генеалогічний склад московського дворянства. «Тисячна книга» (1550 р.), «Государів родовідець» (1555 р.), «Оксамитова книга» (1682 р.). Місництво та його відміна.

Генеалогія царського роду Романових. А. Кобила. Кошкіни-Захар'їни.

Микита Романович – родоначальник Романових. Олексій Михайлович. Петро I та його наступники. Двірцеві перевороти. Гольштейн-Готтопська генеалогічна лінія та її представники. Катерина II, її генеалогія.

Романови XIX ст., їх генеалогічне дерево. Микола II – останній цар Російської імперії. Сучасні Романови.

Етногенетика українців. Наукові дискусії щодо генезису українського етносу, тяглості його історії. Автохтонне походження українського народу, його етносоціальна самобутність. Князівські роди. Виникнення української шляхти. Зародження українського козацтва і поява козацьких родів. Роди реєстрових козаків і їх політична лінія. Чорні, Кулаги, Барабаші, Караїмовичі, Наливайки, Гуні, Федоровичі, Сулими, Павлюки.

Ополячення і покатоличення частини українських родів: Святополк-Мирські, Святополк-Четвертинські, Вишневецькі. Доля роду князів Острозьких.

Роди Нечаїв, Бобирів, Бакуринських, Бутовичів і їх роль у збереженні української самобутності і православ'я.

Рід Б. Хмельницького. Михайло Хмельницький, його генеалогія. Тиміш і Юрій Хмельницький, їх життєва і політична доля. Наступні покоління Хмельницьких.

Роди сподвижників Б. Хмельницького: М. Кривоноса, І. Богуна, Д. Нечая, Ф. Дзеджелія, Н. Морозенка.

Роди гетьманів – наступників Б. Хмельницького. Виговські, Брюховецькі, Многогрішні, Самойловичі, Дорошенки.

І. Мазепа та його рід.

К. Розумовський, І. Калнишевський, їхня генеалогія.

Поступова втрата козацько-старшинськими родами функцій еліти нації. Рід Шидловських та його доля. Бобринські й Смирненки та їх слід в історії України.

Українські роди чужоземного походження. Поповнення української еліти за рахунок емігрантів-чужоземців. Божичі, Сербіни, Милорадовичі, Томари, Камбурлії, Апостоли, Драгоманови і їх генеалогія.

Капністи і їх роль в українській історії. Василь Капніст – перший представник свого роду на українській землі. Василь Васильович Капніст –

достойник і український патріот. Генеалогічні гілки роду Капністів: Петровичі і Васильовичі.

Рід Драгоманових. Генеалогія роду. Роль Драгоманових у політичному та духовному розвитку України. М. Драгоманов – найяскравіший представник свого роду.

Марковичі, їх генеалогія. Панас Маркович – громадський діяч, етнограф, фольклорист. Місце роду Марковичів у духовній історії України.

Генеалогія М. С. Грушевського.

Рід Лисенків – давній козацький рід. М. В. Лисенко, його родинний зв'язок з М. Старицьким. Найзнаменніші нащадки великого композитора. Сучасні Лисенки.

Реконструкція родоводів знаменитих діячів культури як засіб історико-культурного дослідження.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Системи соціального етикету

Лекція 4

Тема 4: Системи соціального етикету

Логіка викладу:

1. Поняття про соціальний етикет.
2. Виникнення постійних звань і титулів у соціально структурованому суспільстві.
3. Своєрідність системи соціального етикету в Україні XVI–XVII ст.
4. «Табель про ранги» 1722 р. і трансформації в системі соціально-етичних відносин Російської імперії.
5. Соціально-етичні відносини радянської доби та незалежної України.

Анотований зміст

Поняття про соціальний етикет, його теоретичне й прикладне значення для історичного дослідження. Етикознавство як спеціальна історична дисципліна, що вивчає загальні та конкретні правила поведінки людей у суспільстві, досліджує церемоніал та регламентацію проведення окремих процедур і ритуалів тощо. Види етикету: придворний, дипломатичний (протокол), військовий, загальногромадянський (сімейно-побутовий, мовний, службовий). Манери як головний елемент етикету.

Історія формування етикету в різних країнах. Церемоніали. Європейський етикет. «Disciplina clericalis» П. Альфонсо (1204 р.). Іспанський та французький етикет. Книги «Придворний» Б. Кастільоне (1517 р.) та «Галатео, або книга гречності» Д. де ла Кази. Регламентація поведінки світського дворянства у Європі. «Політес». Становлення дипломатичного етикету.

Соціально-етичні відносини в Київській Русі. Ізборник Святослава (1076 р.), «Повчання Володимира Мономаха» (поч. XII ст.).

Виникнення звань і титулів в античну і середньовічну добу. Соціальна ієрархія в Московії. Думні, дворові, городові чини. Посади в стрілецькому війську, звання в полках «нового строю». «Домострой».

Особливості системи соціального етикету в Україні за козацької доби. Ієрархія війська Запорозького. Гетьман, генеральна, полкова, сотенна старшина. Клейноди. Виборні козаки, козаки-підпомічники, козачі підсусідки.

Поширення на Російську імперію європейських норм соціального етикету. «Юности честное зерцало», «Табель про ранги» 1722 р., визначення 3-х видів державної служби та 14 рангів-класів. Характеристика титулів, чинів та звань, особливості звертання до них. Предики. Родове та виступлене дворянство. Встановлення норм зовнішнього вигляду. Купецькі звання. Церковна ієрархія, «біле» і «чорне» духовенство. Залежність специфіки соціально-етичних відносин у церковному середовищі від належності до конкретної релігійної конфесії.

Поява знаків розрізнення (епоleti, погони). Обер-офіцерські, штаб-офіцерські та генеральські групи чинів.

Соціально-етичні відносини доби Української національно-демократичної революції. Відновлення ієрархії козацького війська. Рангова система Армії УНР. Особливості одностроїв за УНР, гетьманату та Директорії.

Декрет ВЦВК і РНК більшовицької Росії про скасування чинів, звань і титулів. Партійно-державна та військова ієрархія. Однострої в Червоній армії, знаки розрізнення її командирів.

Запровадження персональних звань у Червоній армії, поділ на командний, начальницький та військово-політичний склад. Ідентифікація знаків розрізнення на петлицях. Уведення генеральських та адміральських звань.

Уніфікація військових звань, зміни у званнях та одностроях Червоної армії в період війни з нацистською Німеччиною. Запровадження персонального звання для Й. Сталіна.

Трансформації системи соціально-етичних відносин СРСР у повоєнні роки. Партійно-державна номенклатура, особливості її соціального становища. Однострої працівників правоохоронних органів, вугільної промисловості, залізничного транспорту, лісового господарства тощо.

Становлення соціально-етичних відносин незалежної України. Закон «Про державну службу в Україні» та особливості ієрархії державних чиновників. Звання та однострої в Армії України. Збереження національних та радянських традицій соціального етикету в різних сферах суспільного життя.

Рекомендована література:

3, 6, 7, 8, 14, 13,14, 19, 20, 22, 29, 35, 40.

Лекція 5

Тема 5. Нагороди як складова частина систем соціального етикету

Логіка викладу:

1. Виникнення нагородних систем.
2. Система нагород Російської імперії.

3. Нагородотворча діяльність урядів УНР, ЗУНР.
4. Нагородна система радянської доби.
5. Становлення нагородної системи незалежної України.

Анотований зміст

Нагородні системи і їх тісний зв'язок з фалеристикою та медальєрикою. Значення знання систем нагород для генеалогічних та соціально-етичних досліджень. Типи нагород: 1) за соціальним статусом (державні, урядові, відомчі, релігійні, міжнародні та ін.); 2) за класифікацією (ордени, хрести, медалі, нагородні знаки чи предмети, почесні звання, нагородні планки); 3) за чинниками призначення (для вшанування військових подвигів, за досягнення у виробничій чи культурно-освітній сферах, за сумлінне виконання громадянського обов'язку, за милосердя та меценатство, за поліпшення демографічної ситуації). Аспекти функціонування нагород.

Нагородні відзнаки античного світу. Виникнення нагородних знаків – орденів – у Західній Європі, їх корпоративний характер. Перші ордени – Підв'язки (Англія, 1348 р.), Благовіщення (Савойя, 1362 р.), Золотого Руна (Бургундія, Іспанія, Австрія, 1429 р.), Меча (Швеція, 1522 р.), Святого Духа (Франція, 1579 р.).

Особливості нагородної системи киеворуської доби, започаткування демократичних традицій нагородження. Нагороди в Московській державі. Золоті медалі-монети.

Царські нагороди для Війська Запорізького. Наукова дискусія з приводу функціонування власної системи нагород в Українській козацькій державі. Речі бойового призначення та клейноди в ролі нагород.

Система нагород Російської імперії. Запровадження орденів Св. Апостола Андрія Первозванного (1698 р.), Св. Великомучениці Катерини (1714 р.), О. Невського (1725 р.). Удосконалення нагородної системи у другій половині XVIII ст. Ордені Св. Георгія (1769 р.), рівноапостального князя Володимира (1782 р.), Св. Анни та Св. Іоанна Єрусалимського (1797 р.).

Поширення на терени Росії польських нагород Станіслава та Білого Орла. Корпоративний характер нагороджень, народні орденські комплекти, порядок нагороджень орденами, особливості носіння. Запорозькі козаки – кавалери російських орденів. Знак Воєнного ордена Св. Георгія (1807 р.) – перша і єдина орденська нагорода для нижніх чинів. Георгіївські кавалери та їх пільги.

Медалі, іменна зброя, пряжки та інші види нагород. Представники української еліти, удостоєні високих нагород. Запровадження напередодні Першої світової війни ордена св. княгині Ольги та Георгіївської медалі.

Нагородотворча діяльність урядів УНР, ЗУНР. Декларування перших українських нагород. Закон УНР від 24 січня 1919 р. Орден Залізного Хреста як перша реально вручена українська нагорода. Нагородна спадщина української діаспори. Два шляхи нагородотворчого процесу України: на терені УРСР і на територіях країн, де перебував в екзилі уряд УНР.

Відміна радянським урядом усіх дореволюційних нагород. Запровадження ордена Червоного Прапора (1918 р.), Трудового Червоного Прапора (1920 р.) та

інших радянських нагород. Нагородотворча робота в СРСР 1930-х рр.: ордени Леніна, Червоної Зірки, «Знак Пошани». Запровадження почесних звань «Герой Радянського Союзу» (1934 р.) та «Герой Соціалістичної праці» (1938 р.). Радянські медалі (від 1938 р.).

Радянські нагороди періоду війни з нацистською Німеччиною (ордени Вітчизняної війни, Суворова, Кутузова, Невського, Хмельницького, Ушакова, Нахімова, Слави, Перемоги). Нові радянські медалі (за оборону та взяття міст, за перемогу над Німеччиною, Японією, за доблесну працю тощо). Спеціальні відзнаки за подвиг материнства (ордени «Мати-героїня», «Материнська слава», медаль материнства).

Запровадження нових нагород у СРСР у післявоєнні роки. Ордени Жовтневої революції, Дружби народів, «За службу Батьківщині у Збройних Силах». Почесні звання та державні премії. Особливості нагородної практики в Радянській державі.

Становлення нагородної системи незалежної України. Закон України «Про державні нагороди України» (16 березня 2000 р.). Класифікація державних нагород: почесні звання, ордени та медалі, державні премії, іменна вогнепальна зброя. Звання «Герой України», ордени «Золота Зірка» і Держави. Ордени Ярослава Мудрого, Данила Галицького, Богдана Хмельницького, «За заслуги», «За мужність», княгині Ольги. Нагороди Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, відзнаки Президента України, відомчі, рейтингові та регіональні нагороди. Порядок нагородження в Україні. Пільги та преференції нагороджених громадян.

Рекомендована література:

2, 7, 10, 22, 44, 45, 51.

3. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Генеалогія та її методика

Семінарське заняття № 1

Тема: Генеалогія як наука

Питання для обговорення:

1. Предмет генеалогії.
2. Основні завдання генеалогії, їх специфічність.
3. Роль генеалогії у історичному дослідженні.
4. Джерела генеалогії та генеалогічний чинник та його роль в історії.
5. Етапи у розвитку генеалогії, її генеза як науки.

Основні поняття:

мемуари, щоденники, епістолярій, «Тисячна книга», «Государів родовідець», «Двірський зошит», «Оксамитова книга» «Махабхарата», «Веди» та ін.

Проблемні запитання і завдання:

1. Яке місце займає генеалогія серед інших наук?
2. У чому полягають особливості роботи дослідника з генеалогічними джерелами?
3. У чому полягає особливість сучасної української генеалогії?

Теми повідомлень та рефератів:

1. Наукова дискусія з приводу предмету і завдань генеалогії.
2. Специфічність генеалогічних джерел.
3. Олександр Лазаревський і його роль у становленні української генеалогії.
4. Вадим Модзалевський – основоположник української генеалогії.

Рекомендована література:

1, 2, 3, 5, 6, 9, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 23, 25, 27, 30, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39.

Семінарське заняття №2

Тема: Методика генеалогічного дослідження

Питання для обговорення:

1. Етапи генеалогічного дослідження.
2. Методика складання генеалогічних таблиць.
3. Покоління розписи.
4. Особливості генеалогічного рахунку.

Основні поняття:

рід, родовід, герольд, шляхта, династія, гербівник, генеалогічне древо, генеалогічне досье, генеалогічна картка, генеалогічна таблиця, генеалогічний рахунок, поколінний розпис, висхідна, нисхідна таблиця та ін.

Проблемні запитання і завдання:

1. Порівняйте різні способи ведення генеалогічних досліджень.
2. У чому полягає інформаційна роль кольорів у подачі генеалогічних свідчень?
3. Як використовуються сучасні інформаційні технології в генеалогічних дослідженнях?

Теми повідомлень та рефератів:

1. Родоводи та їх типи.
2. Система генеалогічного рахунку Соса-Страдонітца.

Рекомендована література:

1, 2, 3, 5, 6, 9, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 23, 25, 27, 30, 33, 35, 37, 38, 39, 40.

Семінарське заняття №3

**Тема: Генеалогія правлячих династій України-Руси,
Московії і Російської імперії**

Питання для обговорення:

1. Генеалогія Рюриковичів.
2. Генеалогія Гедиміновичів.
3. Династія Романових.
4. Сучасні Романови.

Основні поняття:

рід, родовід, герольд, шляхта, династія, гербівник, генеалогічне древо, генеалогічне досье, генеалогічна картка, генеалогічна таблиця, генеалогічний рахунок, поколінний розпис, висхідна, нисхідна таблиця, норманська теорія і антинорманістика.

Проблемні запитання і завдання:

1. Які основоположні ідеї нормандської теорії і антинорманістики?
2. Розкрийте місце Гедиміновичів у вітчизняній історії.

Теми повідомлень та рефератів:

1. Династичні зв'язки князів Київської Русі.
2. Родовідні зміни династії Романових у XVIII ст.

Рекомендована література:

2, 4, 6, 7, 8, 14, 16, 17, 18, 23, 25, 27, 28, 30, 31, 35, 40.

Семінарське заняття №4

Тема: Генеалогія старшинсько-козацьких родів України та визначних представників української культури

Питання для обговорення:

1. Зародження українського козацтва і виникнення козацьких родів.
2. Роди Б. Хмельницького та його сподвижників.
3. Українські роди чужеземного походження.
4. Реконструкція родоводів знаменитих діячів культури як засіб історико-культурного дослідження.

Основні поняття:

етносоціальна самобутність, ополячення, покатоличення, еліта нації.

Проблемні запитання і завдання:

1. Яку роль в історії України відіграли українські роди чужоземного походження?
2. Проаналізуйте роль роду Драгоманових у політичному та духовному розвитку України.

Теми повідомлень та рефератів:

1. Рід Вишневецьких.
2. Рід Розумовських.
3. Рід Гоголів-Яновських.
4. Графи Бобринські та місце їх роду в історії Черкащини.

Рекомендована література:

2, 3, 4, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 24, 25, 29, 32, 38, 41, 42.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Системи соціального етикету

Семінарське заняття №5

Тема: Системи соціального етикету

Питання для обговорення:

1. Виникнення постійних звань і титулів у соціально структурованому суспільстві.
2. Своєрідність системи соціального етикету в Україні XVI–XVII ст.
3. «Табель про ранги» 1722 р. і трансформації в системі соціально-етичних відносин Російської імперії.
4. Соціально-етичні відносини радянської доби.
5. Особливості соціально-етичних відносин незалежної України.

Основні поняття:

соціальний етикет, правила «політесу», «Домострой», «Табель про ранги», чини, титули та звання, еполети, погони, «біле», «чорне» духовенство, ієрархія, однострій, уніформа, персональні звання.

Проблемні запитання і завдання:

1. Яка роль «Табеля про ранги» у трансформації соціально-етичних відносин?
2. Які особливості системи соціального етикету в середовищі духовенства?

Теми повідомлень та рефератів:

1. Система звань та однострої періоду Української національно-демократичної революції.
2. Особливості системи соціального етикету в середовищі духовенства.

Рекомендована література:

3, 6, 7, 8, 14, 13,14, 19, 20, 22, 29, 35, 40.

Семінарське заняття №6

Тема: Нагороди як складова частина систем соціального етикету

Питання для обговорення:

1. Генеза нагородних систем Європи.
2. Система нагород Російської імперії.
3. Нагородна система радянської доби.
4. Становлення нагородної системи незалежної України.

Основні поняття:

фалеристика, медальєрика, нагородні знаки, ордени, медалі, система нагород, іменна зброя.

Проблемні запитання і завдання:

1. Якими були царські нагороди для Війська Запорізького?
2. З чим було пов'язано поширення на теренах Російської імперії польських нагород і яких саме?

Теми повідомлень та рефератів:

1. Нагородотворча діяльність урядів УНР та ЗУНР.
2. Радянські нагороди періоду війни з нацистською Німеччиною.

Рекомендована література:

3, 6, 7, 8, 14, 13,14, 19, 20, 22, 26, 29, 35, 36, 40.

4. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ВИКОНАННЯ І ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

4.1. Методичні рекомендації та тематика контрольних робіт для студентів денної форми навчання

Контрольні роботи є однією з форм поточного, модульного та підсумкового контролю, а також ректорських перевірок (комплексні контрольні роботи). Виконуються по завершенню змістового модуля, а також в процесі вивчення дисципліни. Контрольна робота дає можливість оцінити знання, які досяг студент в опануванні знаннями з навчальної дисципліни.

Питання (як правило 3–4) передбачають відповіді з основних проблем вивченого студентами навчального матеріалу. При виконанні контрольних робіт необхідно дотримуватися таких вимог:

- чітко формулювати основний зміст проблеми, не зміщувати акценти на другорядні питання;
- переконливо і доказово висвітлювати суть проблеми, бажано порівняти різні точки зору на неї;
- викладаючи своє бачення проблеми, слід показати здатність аналізувати фактичний матеріал, оперувати статистичними та іншими матеріалами, уміти робити самостійні узагальнення і висновки;
- звертати увагу на грамотність та науковість викладу.

Тематика контрольних робіт

1. Предмет генеалогії та її завдання.
2. Зв'язок генеалогії з іншими науками та спеціальними історичними дисциплінами.
3. Основні поняття і терміни генеалогії.
4. Генеалогічний фактор і його роль на різних етапах людської історії.
5. Генеалогічні описи в працях античних істориків.
6. Розвиток середньовічної генеалогії.
7. Виникнення української генеалогії.
8. Радянська генеалогія.
9. Родоводи, їх структура і типи.
10. Етапи генеалогічного дослідження.
11. Типи і види родоводів.
12. Генеалогічні таблиці, їх типи, види.
13. Генеалогічний рахунок та його особливості.
14. Кольори в подачі генеалогічного матеріалу.
15. Рюриковичі, їх генеалогія.
16. Рід Романових в російській історії.
17. Козацько-старшинські роди та їх роль в історії України.
18. Методика складання власного родоводу.

19. Виникнення постійних звань і титулів у соціально структурованому суспільстві.
20. «Табель про ранги» 1722 р. і трансформації в системі соціально-етичних відносин Російської імперії.
21. Групи офіцерських чинів Російської імперії, види еполет.
22. Партійно-державна та військова ієрархія в СРСР.
23. Виникнення нагородних знаків у Західній Європі.
24. Особливості нагородної системи києворуської доби.
25. Система нагород Російської імперії.
26. Нагородотворча робота в СРСР.
27. Становлення нагородної системи незалежної України.
28. Класифікація державних нагород України.

4.2. Методичні рекомендації та тематика контрольних робіт для студентів заочної форми навчання

Особливість **контрольних робіт** для студентів заочної форми навчання полягає в тому, що вони не обмежуються рамками академічного часу і виконуються у відриві від навчального процесу та можливості систематичного консультування з боку викладачів. Це зумовлює необхідність самостійного пошуку відповідей на ті чи інші питання. Контрольна робота для студентів заочної форми навчання дає можливість оцінити знання, які досяг студент в опануванні знаннями з навчальної дисципліни, його здатність узагальнювати вивчений матеріал.

Питання контрольних робіт (як правило 4–5) передбачають відповіді з основних проблем вивченого студентами навчального матеріалу. При виконанні контрольних робіт необхідно дотримуватися таких вимог:

- 1) ретельно підбирати і опрацьовувати літературу з питань контрольної роботи;
- 2) максимально використати час перебування на екзаменаційних сесіях для отримання консультацій і вказівок щодо виконання контрольних робіт;
- 3) чітко формулювати основний зміст проблеми, не зміщувати акценти на другорядні питання;
- 4) переконливо і доказово висвітлювати суть проблеми, бажано порівняти різні точки зору на неї;
- 5) викладаючи своє бачення проблеми, слід показати здатність аналізувати фактичний матеріал, оперувати статистичними та іншими матеріалами, уміти робити самостійні узагальнення і висновки;
- 6) звертати увагу на грамотність та науковість викладу.

Тематика контрольних робіт

Варіант 1

1. Предмет генеалогії та її завдання.
2. «Табель про ранги» 1722 р. і трансформації в системі соціально-етичних відносин Російської імперії.

Варіант 2

1. Зв'язок генеалогії з іншими науками та спеціальними історичними дисциплінами.
2. Групи офіцерських чинів Російської імперії, види еполет.

Варіант 3

1. Основні поняття і терміни генеалогії.
2. Партійно-державна та військова ієрархія в СРСР.

Варіант 4

1. Генеалогічний фактор і його роль на різних етапах людської історії.
2. Особливості нагородної системи києворуської доби.

Варіант 5

1. Генеалогічні описи в працях античних істориків.
2. Нагородотворча робота в СРСР.

Варіант 6

1. Родоводи, їх структура і типи.
2. Класифікація державних нагород України.

5. ПАКЕТ КОМПЛЕКСНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

Навчальна дисципліна: генеалогія та основи соціального етикету

Спеціальність: 6.030300 історія

Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр

(Схвалено на засіданні кафедри архівознавства, новітньої історії та спеціальних історичних дисциплін (протокол № 1 від 27 серпня 2012 р.)

Білет № 1

1. Дати визначення генеалогії та охарактеризувати її предмет.
2. Методика складання родоводів.
3. З якою метою анонімний польський публіцист написав у 1649 р. дослідження «Генеалогія Б. Хмельницького?»

Білет №2

1. Завдання генеалогії як науки.
2. Методика складання генеалогічної картки.
3. Назвати представників російської генеалогічної школи кінця XIX–поч. XX ст.

Білет №3

1. Зв'язок генеалогії з іншими науками.
2. Висхідні і нисхідні родоводи та методика їх складання.
3. Назвати основні етапи генеалогічного дослідження.

Білет №4

1. Джерела генеалогічного дослідження та їх класифікація.
2. Розкрити особливості системи нумерації у сучасній генеалогії.
3. Закінчити речення: «Початок розробки питань наукової генеалогії в Росії пов'язаний з іменами відомих російських вчених XVIII ст.»

Білет №5

1. Становість як характерна риса суспільно-політичних відносин Середньовіччя і генеалогія.
2. Генеалогічний рахунок і його особливості.
3. Які номери одержують об'єкти генеалогічного дослідження за методикою висхідної нумерації?

Білет №6

1. Генеалогічний фактор і його роль у житті середньовічного суспільства.
2. Генеалогічне дерево Рюриковичів.
3. Дати визначення генеалогії.

Білет №7

1. Роль генеалогії в історичному дослідженні.
2. О. М. Лазаревський і його місце у розвитку української генеалогії.
3. Скласти власне генеалогічне досьє.

Білет №8

1. Місце генеалогічного фактора у сімейно-шлюбних відносинах станового суспільства.
2. Генеалогічне дерево як один із способів подачі генеалогічної інформації.
3. Яким об'єктам дослідження відповідають парні і непарні числа у генеалогічній нумерації?

Білет №9

1. Значення генеалогії для вивчення соціальної та політичної історії.
2. Князівський рід Гедиміновичів.
3. Встановити відмінність між генеалогічним дослідженням по висхідній і нисхідній лініях.

Білет №10

1. Основні етапи розвитку генеалогічної науки.
2. Царський рід Романових.
3. Які кольори застосовувались при складанні генеалогічного дерева?

Білет №11

1. Роль генеалогічного фактору у суспільно-політичних та сімейних відносинах античного світу.
2. Довести, що родовідні книги є важливим джерелом генеалогічного дослідження.
3. Хто стояв біля першоджерел генеалогічної науки у Західній Європі?

Білет №12

1. Генеалогічний епос народів Західної Європи доби раннього середньовіччя.
2. В. Л. Модзалевський та його «Малоросійський родовідник».
3. Який період називають «золотим віком генеалогії?»

Білет №13

1. Розвиток російської генеалогії у XV–XVIII ст.
2. Методика складання таблиць нисхідної спорідненості по чоловічій лінії.
3. Що таке династичне право?

Білет №14

1. Розвиток українських генеалогічних досліджень у XVII–XVIII ст.
2. Методика складання генеалогічного словника.
3. Назвати основні види родоводів.

Білет №15

1. «Золотий вік» генеалогії у Західній Європі.
2. Скласти колову генеалогічну таблицю бургунської гілки династії Валуа.
3. Назвати види генеалогічних таблиць за їх зовнішнім виглядом.

Білет №16

1. Російська генеалогічна наука у XIX – поч. XX ст.
2. Скласти вертикальну таблицю висхідної спорідненості французького королівського дому XIV–XVст.
3. Назвати найвизначніших представників української генеалогії другої половини XIX ст. – поч. XX ст.

Білет №17

1. Розвиток західноєвропейської генеалогії у XVIII–XIX ст.
2. Розкрити особливості методики генеалогічного дослідження.
3. Скласти власний родовід висхідного типу до третього коліна.

Білет №18

1. Українська генеалогія у другій половині XIX – на поч. XX ст.
2. Генеалогічні таблиці та їх види.
3. У чому полягає практичне значення знання родоводу?

Білет №19

1. Особливості розвитку російської та української генеалогічної науки у радянський період.
2. Герольди як першозбирачі генеалогічної інформації.
3. Подати три покоління власного родоводу у цифровому виразі.

Білет №20

1. Використання результатів генеалогічних досліджень у нумізматиці, археології, етнографії і джерелознавстві.
2. Місництво та ієрархія феодальної верхівки Росії XVI–XVII ст.
3. Перу якого вченого належить праця «Історична і статистична записка про дворянський стан і дворянські маєтності Чернігівської губернії?»

Білет №21

1. Сучасний стан розвитку генеалогії та проблематика досліджень.
2. Зв'язок генеалогії з ономастикою.
3. Назвати польського вченого, який займався розробкою російської та української генеалогії.

Білет №22

1. Труднощі генеалогічного дослідження недворянських родів.
2. Рід Шидловських і його слід в історії України.
3. Скласти власний нисхідний родовід трьох поколінь.

Білет № 23

1. Походження та генеза української шляхти у XIV–XVI ст.
2. Класифікація та методика використання документальних джерел генеалогії.
3. Коли, де і з якої нагоди відбулися перші генеалогічні читання на сучасному етапі?

Білет №24

1. Проблеми формування національної еліти у контексті генеалогії.
2. Рід Капністів та його роль в історії України.
3. Які шляхетські і козацькі роди досліджував О. М. Лазаревський?

Білет №25

1. «Романтики» Української національно-визвольної революції середини XVII ст. як репрезентанти традицій шляхетних родів.
2. Охарактеризувати династичні зв'язки князів Київської Русі.
3. Скласти генеалогічну картку свого роду.

6. МОДУЛЬНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ

МОДУЛЬ № 1

Генеалогія та її методика

Варіант 1

1. Поняття про генеалогію.
2. Родоводи, їх структура і типи.
3. Рюриковичі та їх походження.

Варіант 2

1. Основні завдання генеалогії, їх специфічність.
2. Етапи генеалогічного дослідження.
3. Генеалогія царського роду Романових.

Варіант 3

1. Роль генеалогії у історичному дослідженні.
2. Генеалогічна таблиця, її типи та види.
3. Зародження українського козацтва і виникнення козацьких родів.

Варіант 4

1. Джерела генеалогії.
2. Родовідний, або поколінний розпис.
3. Українські роди чужоземного походження.

МОДУЛЬ № 2

Системи соціального етикету

Варіант 1

1. Поняття про соціальний етикет.
2. «Табель про ранги» 1722 р. і трансформації в системі соціально-етичних відносин Російської імперії.
3. Нагородна система радянської доби.

Варіант 2

1. Виникнення постійних звань і титулів у соціально структурованому суспільстві.
2. Соціально-етичні відносини радянської доби та незалежної України.
3. Нагородотворча діяльність урядів УНР, ЗУНР.

Варіант 3

1. Своєрідність системи соціального етикету в Україні XVI–XVII ст.
2. Виникнення нагородних систем.
3. Становлення нагородної системи незалежної України.

7. ПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Визначення генеалогії.
2. Предмет генеалогії та її завдання.
3. Зв'язок генеалогії з іншими науками та спеціальними історичними дисциплінами.
4. Джерела генеалогії, особливості роботи з ними.
5. Використання даних генеалогії в історичному дослідженні.
6. Основні поняття і терміни генеалогії.
7. Генеалогічний фактор і його роль на різних етапах людської історії.
8. Етапи в розвитку генеалогії.
9. Зародження практичної генеалогії в рабовласницьких цивілізаціях.
10. Генеалогічні описи в працях античних істориків.
11. Розвиток середньовічної генеалогії.
12. «Золотий вік» генеалогії.
13. Виникнення наукової генеалогії, її фундатори.
14. Російська генеалогічна школа.
15. Виникнення української генеалогії.
16. О. Лазаревський і В. Модзалевський – основоположники української генеалогічної науки.
17. Радянська генеалогія.
18. Українська генеалогія на сучасному етапі.
19. Родоводи, їх структура і типи.
20. Генеалогічне дерево.
21. Етапи генеалогічного дослідження.
22. Типи і види родоводів.
23. Генеалогічні таблиці, їх типи, види.
24. Поколінний розпис.
25. Генеалогічний рахунок та його особливості.
26. Система Соса-Страдрнітца і Абовіля.
27. Кольори в подачі генеалогічного матеріалу.
28. Закон редукції предків.
29. Рюриковичі, їх генеалогія.
30. Генеалогія Гедиміновичів.
31. Рід Романових в російській історії.
32. Козацько-старшинські роди та їх роль в історії України.
33. Генеалогія українських козацьких гетьманів.
34. «Романтики» української революції та їх родоводи.
35. Українські роди чужоземного походження.
36. Генеалогія М. С. Грушевського.
37. Роль уряду Бобринських та Симиренків в історії України.
38. Рід Лисенків в історії української культури.
39. Методика складання власного родоводу.

40. Використання даних генеалогії у навчально-виховній роботі.
41. Виникнення постійних звань і титулів у соціально структурованому суспільстві.
42. Зародження етичних норм станового характеру в середньовічній Європі.
43. Своєрідність системи соціального етикету в Україні XVI–XVII ст.
44. Запровадження полково-сотенного устрою і градації козацької старшини.
45. «Табель про ранги» 1722 р. і трансформації в системі соціально-етичних відносин Російської імперії.
46. Чини, титули та звання Російської імперії, їх класифікація.
47. Групи офіцерських чинів Російської імперії, види еполет.
48. Особливості системи соціального етикету в середовищі духовенства.
49. Соціально-етичні відносини доби Української національно-демократичної революції.
50. Партійно-державна та військова ієрархія в СРСР.
51. Трансформації системи соціально-етичних відносин СРСР у повоєнні роки.
52. Становлення соціально-етичних відносин незалежної України.
53. Нагородні відзнаки античного світу.
54. Виникнення нагородних знаків у Західній Європі.
55. Особливості нагородної системи києворуської доби.
56. Нагороди в Московській державі.
57. Система нагород Російської імперії.
58. Нагородотворча діяльність урядів УНР, ЗУНР.
59. Нагородна спадщина української діаспори.
60. Перші радянські нагороди.
61. Нагородотворча робота в СРСР 1930-х рр.
62. Радянські нагороди періоду війни з нацистською Німеччиною.
63. Особливості нагородної практики в Радянській державі.
64. Становлення нагородної системи незалежної України.
65. Закон України «Про державні нагороди України».
66. Класифікація державних нагород України.
67. Порядок нагородження в Україні.

8. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ВИКОНАННЯ І ТЕМАТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

8.1. Методичні рекомендації щодо виконання кваліфікаційних робіт

Кваліфікаційна робота – це самостійна дослідницька кваліфікаційна праця, що синтезує підсумок теоретичної та практичної підготовки в рамках нормативної та варіативної складових освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальністю «Історія», є однією з форм контролю набутих студентом у процесі навчання інтегрованих умінь, знань, навичок, які необхідні історикам для виконання професійних обов'язків.

Обсяг кваліфікаційної роботи має становити не менше 70 рукописних сторінок.

Робота готується кожним студентом в індивідуальному порядку. *Мета кваліфікаційної роботи* полягає в глибокому і всебічному аналізі всіх аспектів проблеми, яка досліджується, з подальшим виходом на узагальнення. Основу змісту роботи має складати як новий матеріал: опис відкритих фактів, явищ і закономірностей, так і узагальнення вже відомих даних. Робота має продемонструвати належний рівень підготовленості до професійної діяльності. Студент має включити до тексту весь наявний знаковий апарат (формули, графіки, діаграми, схеми, таблиці тощо). У мовностилістичному оформленні матеріалу слід враховувати особливості наукового стилю мови, необхідно стисло, логічно й аргументовано викладати зміст і результати наукових досліджень, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології.

Рекомендується така структура роботи: зміст; перелік умовних позначень (у разі необхідності); вступ; розділи основної частини; загальні висновки; список використаних джерел та літератури; додатки (у разі необхідності). Кожну структурну частину роботи починають з нової сторінки, а їх заголовки друкують великими літерами симетрично до тексту (по центру сторінки). Крапку в кінці заголовка не ставлять. Інтервал між заголовком структурної частини і тексту подвоюється.

Заголовки підрозділів друкують малими літерами (крім першої великої) напівжирним шрифтом з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Інтервал між заголовком підрозділу і текстом подвоюють.

Зміст подають на початку роботи. У ньому вказуються назви розділів, підрозділів, сторінки, на яких вони розміщені. Нумери початкових сторінок подають арабськими цифрами без знака №. Перелік умовних скорочень подають у роботі окремим списком перед вступом, якщо вжито специфічну термінологію, а також маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо.

У вступі до роботи обґрунтовується актуальність обраної теми, мета і зміст поставлених завдань; зазначається обраний метод (або методи)

дослідження; аналізується історіографія та джерельна база; окреслюється практична цінність отриманих результатів; аналізується структура роботи.

Розкриття теми кваліфікаційної роботи є цілеспрямований процесом, який вирішує чітко визначені завдання і мету дослідження, визначає напрями та механізми функціонування об'єкта та предмета дослідження.

Мета дослідження визначається у повній відповідності із задекларованою темою. Конкретні завдання, що будуть вирішуватися відповідно до визначеної мети, зазначаються у формі перерахунку (встановити, виявити, класифікувати, проаналізувати, систематизувати, тощо).

Формулювання завдань слід робити дуже точно і чітко, оскільки опис їх вирішення повинен складати зміст розділів і роботи. Заголовки розділів роботи мають бути узгоджені із завданнями дослідження.

Методи дослідження як інструмент добування фактичного матеріалу – необхідна умова досягнення поставленої мети. Подають перелік методів дослідження, використаних для розв'язання поставлених у роботі завдань. Це має бути не звичайний номенклатурний перелік методів, а коротка й змістовна їх характеристика щодо конкретного застосування (що вивчалось за допомогою того чи того методу). У вступі описуються й інші елементи наукового процесу. Тут дається характеристика джерельної бази отриманої інформації (архівні, опубліковані, наративні, усні та інші джерела). При цьому в огляді літератури потрібно окреслювати основні етапи розвитку наукової думки за обраною проблемою; стисло, критично висвітлити роботи попередників; назвати ті питання, котрі залишилися невирішеними, отже – визначити своє місце у розв'язанні проблеми. Бажано закінчити цей огляд коротким резюме стосовно необхідності проведення досліджень у цій галузі. Такий аналіз творчого доробку попередників дозволяє чіткіше визначити власну авторську нішу у вивченні теми.

Бажано, щоб у вступі була подана інформація, на яких конференціях, семінарах, засіданнях тощо оприлюднено результати дослідження (за наявності таких). При цьому зазначається тема, місце й дата проведення конференції. Тут же зазначається, у скількох статтях (тезах) опубліковані результати роботи. Вказуються також публікації та їх загальний обсяг в друкованих аркушах, в яких оприлюднені результати кваліфікаційної роботи.

На завершення вступу необхідно подати структуру роботи, тобто навести перелік її структурних елементів і обґрунтувати послідовність їх розміщення.

Основна частина кваліфікаційної роботи складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. У розділах основної частини роботи узагальнюються результати дослідження (кожний розділ роботи має закінчуватися стислими висновками). Усі несуттєві для вирішення наукового завдання матеріали виносяться в додатки.

Зміст розділів основної частини має точно відповідати темі роботи і повністю її розкривати. У розділах основної частини подають огляд літератури за темою і вибір напрямів досліджень; виклад загальної методики і основних методів досліджень; проведені теоретичні і (або) експериментальні дослідження; аналіз і узагальнення його результатів.

Слід забезпечити достатньо вичерпний і повний виклад результатів дослідження з висвітленням того нового, що вносить автор у розробку проблеми. Потрібно дати оцінку повноти вирішення поставлених задач, достовірності отриманих результатів (характеристик, параметрів), їх порівняння з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних праць.

У висновках викладаються найважливіші наукові та практичні результати, отримані в кваліфікаційній роботі, з формулюванням розв'язаної наукової проблеми (завдання) та значення її для науки і практики. Далі подаються висновки і рекомендації щодо наукового та практичного використання здобутих результатів, обґрунтовується їхня достовірність.

Після загальних висновків вміщується список використаних джерел та літератури. Студент зобов'язаний посилається на джерела, з яких у роботі використано матеріали, окремі результати, ідеї чи висновки для розробки власних проблем, завдань, питань. Посилатися слід, як правило, на останні видання. Більш ранні видання можна зазначати лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, не включений до останнього видання. У списку використаних джерел літературу можна розміщувати одним із двох способів:

- у алфавітному порядку прізвищ авторів або заголовків;
- у порядку констатування посилань у тексті.

Посилання на літературу в тексті роботи розмішують у квадратних дужках після відповідної цитати, наприклад [5, 38]. Тут 5 – це номер у списку літератури тієї публікації, на яку посилається автор, а через кому подається номер сторінки в цій публікації, на якій розміщено цитований текст.

Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів: ДСТУ ГОСТ 7.1:2 – 6 Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. Система стандартів з інформації, бібліографічної та видавничої справи. (ГОСТ 7.1 – 2003, IDT, уведено в дію з 1 липня 2007 р.).

Сторінки роботи повинні мати поля не менші як: ліве – 30 мм, зверху – 20 мм, праве – 10 мм, знизу – 20 мм. Таблиці, малюнки, схеми, графіки та інші ілюстративні матеріали як у тексті роботи, так і в додатках слід виконувати на стандартних аркушах (21х30 см) або наклеювати на стандартні білі аркуші. Кегель шрифту – 14 (Times New Roman) з інтервалом між рядками 1,5 (півтора). Напис «Таблиця» та її номер розмішують у правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці. При переносі частини таблиці на інший аркуш (сторінку), слово «Таблиця» і її номер вказують один раз справа над першою частиною таблиці, а над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.» і вказують номер таблиці. Наприклад: «Продовження табл. 1.2.».

Ілюстрацію позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій і таблиць, поданих у додатках. Номер ілюстрації складається з номера розділу й порядкового номеру ілюстрації, між якими ставиться крапка.

Додатки розміщуються після списку використаних джерел і нумеруються великими літерами українського алфавіту по центру аркуша.

Наприклад: Додаток А, а під ним подається назва додатку малими не жирними літерами.

Усі сторінки роботи нумеруються від титульної до останньої без пропусків або літерних додатків. Першою сторінкою вважається титульний аркуш, на ній цифра 1 не ставиться, другою вважається сторінка, що містить «Зміст», на ній цифра 2 не ставиться, на наступній сторінці проставляється цифра 3 і далі згідно з порядком. Порядковий номер сторінки ставиться у правому куті верхнього поля.

Кваліфікаційна робота відкривається титульним аркушем. На ньому вказуються: міністерство, якому підпорядкований університет; назва університету, в якому виконувалася кваліфікаційна робота; вказується, що роботу виконано на правах рукопису; прізвище, ім'я, по-батькові слухача, який виконав кваліфікаційну роботу; повна назва теми роботи; шифр і найменування спеціальності; форма навчання слухача; науково-навчальний інститут; кафедра, на якій виконано кваліфікаційну роботу; науковий ступінь і вчене звання, прізвище, ім'я, по-батькові наукового керівника; місто, де розташований ВНЗ та поточний рік.

Стосовно виправлень у тексті кваліфікаційної роботи, то вписувати в текст формули, умовні знаки тощо слід розбірливо чорним чорнилом (наповнювачем), наближаючи щільність вписаного тексту до щільності друкованого тексту.

Друкарські помилки можна акуратно виправити. Допускається не більше двох виправлень на одній сторінці. Кваліфікаційна робота друкується та подається до Державної екзаменаційної комісії з рецензією провідного спеціаліста чи відповідного практичного працівника та відгуком наукового керівника.

Захист кваліфікаційної роботи проводиться відповідно до графіка на відкритому засіданні Державної екзаменаційної комісії та регламентується відповідним положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах. Результати захисту кваліфікаційної роботи визначаються оцінками: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» за шкалою оцінювання знань відповідно від 100 до 1 балу з урахуванням якості виконання всіх частин кваліфікаційної роботи та рівня її захисту.

8.2. Тематика кваліфікаційних робіт

1. Типи та методика складання родоводів.
2. Становлення та розвиток генеалогічної науки у XVIII ст.
3. Генеза соціально-етичних відносин у добу античності та середньовіччя.
4. Рід Терещенків.
5. Графи Бобринські та місце їх роду у історії Черкащини.
6. Олександр Лазаревський і його роль у становленні української генеалогії.
7. Вадим Модзалевський – основоположник української генеалогії.
8. Нагородні відзнаки середньовіччя та нового часу.
9. Нагороди Радянського Союзу.
10. Нагородотворча робота урядів УНР.

9. ДИДАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

9.1. Методичні рекомендації з організації самостійної роботи

Самостійна робота студентів має за мету більш глибоке засвоєння ними теоретичних та аналітичних основ курсу, розвиток творчого мислення, набуття навиків та вмінь у самостійному виборі різних методів пізнання. Самостійна робота тісно узгоджується з лекційним курсом і проводиться за усіма основними темами.

Самостійна робота передбачає конкретні, визначені викладачем, питання теми, які студент готує самостійно. Наслідки самостійної роботи студенти викладають у рефератах, повідомленнях на семінарських заняттях, у співбесідах з викладачем.

Працюючи самостійно, слід скористатися підручниками, посібниками, монографічною літературою, науково-довідниковими виданнями, можливостями Інтернету. Обов'язковою умовою самостійної роботи є застосування знань, набутих при вивченні інших тем курсу, а також інших історичних дисциплін. Важливим є посилання на історичні джерела та наукову літературу.

У процесі самостійної роботи слід проявляти творчість і вміння відстоювати власну точку зору. Основну увагу необхідно звертати на центральну проблему вивчення курсу – взаємозв'язок історіографічних явищ із загально-історичними подіями.

Написання рефератів

Навчальний реферат – це письмова робота, в якій у стислій формі на основі опрацювання наукової та методичної літератури розкривається конкретна проблема чи окремий аспект теми дисципліни.

Реферат складається з плану і таких складових частин: вступ, основна частина (включає розділи і підрозділи), висновки, список використаних джерел і літератури.

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми, її значення і місце серед наукової проблематики, визначається мета та дослідницькі завдання реферату, об'єкт дослідження, загальні методи розкриття теми.

Основна частина може складатися з кількох розділів. В одному з них, як правило, розглядаються рівень дослідженості, характеризуються різні точки зору на проблему. В інших розділах розкривається зміст обраної теми, опис та аналіз опрацьованого матеріалу, оцінка тих чи інших процесів і явищ, робляться узагальнення щодо окремих аспектів проблеми.

Важливою структурною частиною реферату є висновки. У них лаконічно, без аналізу і обґрунтування, робляться узагальнення і формулюються результати виконаної роботи. Висновки засвідчують здатність студента до самостійних узагальнень.

У кінці реферату наводиться список використаної літератури та джерел. Обсяг реферату – 20 сторінок, подається в рукописному вигляді.

9.2. Зміст самостійної та індивідуальної роботи

Питання для повторення

1. Визначення генеалогії.
2. Предмет генеалогії та її завдання.
3. Зв'язок генеалогії з іншими науками та спеціальними історичними дисциплінами.
4. Джерела генеалогії, особливості роботи з ними.
5. Використання даних генеалогії в історичному дослідженні.
6. Основні поняття і терміни генеалогії.
7. Генеалогічний фактор і його роль на різних етапах людської історії.
8. Етапи в розвитку генеалогії.
9. Зародження практичної генеалогії в рабовласницьких цивілізаціях.
10. Генеалогічні описи в працях античних істориків.
11. Розвиток середньовічної генеалогії.
12. «Золотий вік» генеалогії.
13. Виникнення наукової генеалогії, її фундатори.
14. Російська генеалогічна школа.
15. Виникнення української генеалогії.
16. О. Лазаревський і В. Модзалевський – основоположники української генеалогічної науки.
17. Радянська генеалогія.
18. Українська генеалогія на сучасному етапі.
19. Родоводи, їх структура і типи.
20. Генеалогічне дерево.
21. Етапи генеалогічного дослідження.
22. Типи і види родоводів.
23. Генеалогічні таблиці, їх типи, види.
24. Поколінний розпис.
25. Генеалогічний рахунок та його особливості.
26. Система Соса-Страдонітца і Абовіля.
27. Кольори в подачі генеалогічного матеріалу.
28. Закон редукції предків.
29. Рюриковичі, їх генеалогія.
30. Генеалогія Гедиміновичів.
31. Рід Романових в російській історії.
32. Козацько-старшинські роди та їх роль в історії України.
33. Генеалогія українських козацьких гетьманів.
34. «Романтики» української революції та їх родоводи.
35. Українські роди чужоземного походження.

36. Генеалогія М. С. Грушевського.
37. Роль уряду Бобринських та Смиренків в історії України.
38. Рід Лисенків в історії української культури.
39. Методика складання власного родоводу.
40. Використання даних генеалогії у навчально-виховній роботі.
41. Виникнення постійних звань і титулів у соціально структурованому суспільстві.
42. Зародження етичних норм станового характеру в середньовічній Європі.
43. Своєрідність системи соціального етикету в Україні XVI–XVII ст.
44. Запровадження полково-сотенного устрою і градації козацької старшини.
45. «Табель про ранги» 1722 р. і трансформації в системі соціально-етичних відносин Російської імперії.
46. Чини, титули та звання Російської імперії, їх класифікація.
47. Групи офіцерських чинів Російської імперії, види еполет.
48. Особливості системи соціального етикету в середовищі духовенства.
49. Соціально-етичні відносини доби Української національно-демократичної революції.
50. Партійно-державна та військова ієрархія в СРСР.
51. Трансформації системи соціально-етичних відносин СРСР у повоєнні роки.
52. Становлення соціально-етичних відносин незалежної України.
53. Нагородні відзнаки античного світу.
54. Виникнення нагородних знаків у Західній Європі.
55. Особливості нагородної системи києворуської доби.
56. Нагороди в Московській державі.
57. Система нагород Російської імперії.
58. Нагородотворча діяльність урядів УНР, ЗУНР.
59. Нагородна спадщина української діаспори.
60. Перші радянські нагороди.
61. Нагородотворча робота в СРСР 1930-х рр.
62. Радянські нагороди періоду війни з нацистською Німеччиною.
63. Особливості нагородної практики в Радянській державі.
64. Становлення нагородної системи незалежної України.
65. Закон України «Про державні нагороди України».
66. Класифікація державних нагород України.
67. Порядок нагородження в Україні.

Т теми рефератів:

1. Наукова дискусія з приводу предмету і завдань генеалогії.
2. Специфічність генеалогічних джерел.

3. Олександр Лазаревський і його роль у становленні української генеалогії.
4. Вадим Модзалевський – основоположник української генеалогії.
5. Родоводи та їх типи.
6. Система генеалогічного рахунку Соса-Страдонітца.
7. Династичні зв'язки князів Київської Русі.
8. Родовідні зміни династії Романових у XVIII ст.
9. Рід Вишневецьких.
10. Рід Розумовських.
11. Рід Гоголів-Яновських.
12. Графи Бобринські та місце їх роду у історії Черкащини.
13. Система звань та однострої періоду Української національно-демократичної революції.
14. Особливості системи соціального етикету в середовищі духовенства.
15. Нагородні відзнаки античного світу.
16. Нагородотворча діяльність урядів УНР та ЗУНР.
17. Радянські нагороди періоду війни з нацистською Німеччиною.
18. Закон України «Про державні нагороди України».

10. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І ВМІНЬ

10.1. Форми контролю

Контроль знань здійснюється з метою встановлення рівня засвоєння студентами теоретичного матеріалу та практичних навичок, що передбачені навчальною програмою дисципліни і включає такі форми:

- поточний контроль;
- модульний контроль;
- підсумковий контроль;
- ректорський контроль.

Поточний контроль передбачає перевірку знань на семінарах (обговорення, повідомлення, реферати, тести тощо).

Модульний контроль передбачає проведення контрольних робіт за наслідками вивченого матеріалу навчальних тем.

Підсумковий контроль передбачає залік. Для студентів всіх форм навчання передбачається написання контрольної роботи і реферату.

10.2. Система та критерії оцінювання знань

Оцінювання знань з дисципліни здійснюється на основі результатів поточного і підсумкового контролю знань за **100**-бальною шкалою. Впродовж вивчення дисципліни студент має брати активну участь у обговоренні програмних питань на семінарських заняттях, виконанні модульних контрольних робіт, завдань для самостійного вивчення дисципліни.

Рівень знань студентів з усіх тем курсу «Генеалогія та основи соціального етикету» оцінюється методом усного опитування на семінарських заняттях, а також за наслідками виконання контрольних робіт, при підготовці рефератів з визначеної проблематики. Основними підсумковими формами оцінювання знань з усієї програми курсу є врахування роботи студентів впродовж семестру (за модульно-рейтинговою системою) та співбесіди з ними при допуску до заліку і рівень знань, виявлений під час його складання. Оцінюється також наукова робота студентів (участь у конференціях, конкурсах, олімпіадах, написанні статей). Шкала оцінювання подається в таблиці.

Таблиця 10.2.1

Розподіл балів при оцінюванні знань студентів

№ п/п	Об'єкт контролю	Нормативи оцінювання в балах	Примітки
1	2	3	4
1.	Робота на семінарських заняттях: – виступ – доповнення	«відм.» – 5 балів «добре» – 4 бали «задов.» – 3 бали «незадов.» – 0 балів 1 – 2 бали	Враховується вичерпність, глибина, і логічність виступу, коло опрацьованої літератури і джерел

1	2	3	4
2.	Поточні контрольні роботи: – контрольні роботи – тестування	«відм.» – 5 балів «добре» – 4 бали «задов.» – 3 бали «незадов.» – 0 балів	Враховується глибина розкриття суті поставленого питання, рівень лінгвістичного оформлення
3.	Модульний контроль: – контрольні роботи	«відм.» – 10 балів «добре» – 8 бали «задов.» – 6 бали «незадов.» – 0 балів	Враховується знання основних понять, термінів, теоретичних положень
4.	Підготовка та захист рефератів	«відм.» – 10 балів «добре» – 8 балів «задов.» – 4 бали «незадов.» – 0 балів	Враховується використання джерел та наукової літератури. За оригінальність судження можливе заохочення до 5 балів
5.	Самостійна та індивідуальна робота	«відм.» – 5 балів «добре» – 4 бали «задов.» – 3 бали «незадов.» – 0 балів	Контролюється шляхом проведення співбесід, колоквіумів, звітів за результатами виконання індивідуального навчально-дослідницького завдання. Додатково нараховується 5 балів за конспекти першоджерел та монографій
6.	Доповіді та повідомлення на наукових конференціях різного рівня	5 – 25 балів	
7.	Публікації в наукових виданнях	25 балів	Публікації з проблем генеалогії та основ соціального етикету
8.	Участь в наукових гуртках та проблемних групах	6 – 10 балів	
9.	Участь у розробці навчально-методичних матеріалів	10 балів	

Бали за відвідування занять не нараховуються. Результати поточно-модульного контролю виставляються в журналах обліку роботи академічних груп.

Загальна підсумкова оцінка з дисципліни складається з суми балів за результатами всіх видів робіт впродовж вивчення курсу на підставі критеріїв, що наведені в таблиці:

Університетська шкала оцінювання (100-бальна)	Національна шкала оцінювання (5-бальна)	Оцінка за шкалою ECTS (7-бальна)	Критерії визначення оцінки
1	2	3	4
90 – 100	5 (відмінно) зараховано	A (відмінно)	« відмінно » – студент глибоко і досконало знає матеріал усіх тем дисципліни, повністю засвоїв теоретичні основи курсу, уміє визначати причини і наслідки генеалогічних та соціально-етичних процесів, аналізувати етапи, напрямки і школи світової генеалогії, бездоганно орієнтується у методиках проведення генеалогічних та соціально-етичних досліджень, у історії відомих родів, соціальній ієрархії, нагородних системах
82 – 89	4 (добре) зараховано	B (добре)	« дуже добре » – студент добре засвоїв теоретичний матеріал дисципліни і здобув практичні навички, що дають можливість виконувати завдання на рівні вище середнього з окремими неточностями (у визначенні понять, характеристиці явищ тощо)
75 – 81		C (добре)	« добре » – студент засвоїв теоретичний матеріал дисципліни і здобув практичні навички, що дають можливість виконувати завдання на рівні вище середнього з не більш як двома суттєвими помилками
68 – 74	3 (задовільно) зараховано	D (задовільно)	« задовільно » – студент в цілому засвоїв теоретичний матеріал і набув практичних навичок, що дозволяє йому непогано виконувати завдання, проте кількість суттєвих помилок становить більше трьох

1	2	3	4
60 – 67		Е (задовільно)	« задовільно » – студент ознайомлений в загальних рисах з теоретичним матеріалом і має практичні навички, достатні для виконання завдань на рівні мінімальних вимог
35 – 59	2 (незадовільно) не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання	« незадовільно » – студент має уявлення про теоретичний матеріал дисципліни, але при виконанні практичних завдань допускається дуже грубих помилок. Необхідно ще раз опрацювати матеріал і повторно скласти залік
1 – 34		F (незадовільно) з обов’язковим повторним вивченням	« незадовільно » – студент не засвоїв матеріал навчальної дисципліни, не розуміє теоретичного матеріалу та не має практичних навичок для виконання поставлених завдань. Необхідна подальша робота з обов’язковим повторним опрацюванням курсу

11. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ*

11.1. Основна література

1. «Смеялось время над людьми, упорно люди храм возводили»: сб. материалов по истории украинско-русского рода XVI–XX веков / сост. В. К. Шахбазова. – М., 2008. – 364 с.
2. 110 великих наград / авт.-сост. Н. А. Ионина. – М., 2002. – 432 с.
3. Аксенов А. И. Генеалогия / А. И. Аксенов // Вопросы истории. – 1972. – № 10. – С. 207–211.
4. Бандурка О. М. Коріння родоводу / О. М. Бандурка. – Х., 2010.
5. Бычкова М. Е. Некоторые задачи генеалогического исследования // Вспомогательные исторические дисциплины / М. Е. Бычкова. – Л., 1983. – Т. XIV. – С. 3–22.
6. Вакка А. Б. Вака/Ваченко/Вакка – казаки Переясловского полка Войска Запорожского и их потомки. XVII–XXI вв.: опыт историко-генеалогического исследования / А. Б. Вакка, Б. А. Вакка. – М., 2010.
7. Введение в специальные исторические дисциплины. – М., 1990.
8. Войтович Л. В. Генеалогія династій Рюриковичів і Гедиміновичів / Л. В. Войтович. – К., 1992.
9. Генеалогия // Советская историческая энциклопедия. – М., 1963. – Т. 4. – С. 189–190.
10. Генеалогия и системы социального этикета / В. Б. Кобрин, Г. А. Леонтьева, П. А. Шорин // Вспомогательные исторические дисциплины. – М., 1984.
11. Генеалогія дворянських родів // Українська генеалогія: теорія, методологія, історія, практика: матеріали I генеалогічних читань пам'яті Вадима Модзалевського. – К., 1996. – С. 35–72.
12. Генеалогія династії Рюриковичів : бібліографічний довідник / уклад. Л. В. Войтович. – К., 1990.
13. Генеалогія історична // Спеціальні історичні дисципліни : довідник : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закладів / Н. І. Войцеховська (кер. авт. кол.), В. В. Томазов, М. Ф. Дмитренко [та ін]. – К., 2008. – 520 с.
14. Дашкевич Я. Дослідницькі проблеми української генеалогії / Я. Дашкевич // Знак. – 1995. – № 9. – С. 6–7.
15. Дзира Я. Шляхетсько-козацький рід Потик (Полятико, Польтика, Політика, Политковський) / Я. Дзира // Спеціальні історичні дисципліни питання теорії та методики : зб. наук. праць. – 12. – К., 2005. – С. 237–248.

* Для забезпечення більшого ступеня самостійності роботи студентів подано неповний бібліографічний опис монографічних видань.

16. Дмитрієнко М. Доля родини Капністів / М. Дмитрієнко, О. Ясь // Київська старовина. – 1995. – Ч. 1. – С. 109–116.
17. Дмитрієнко М. Патони та Патон-Фонтон-де Веррайог. Поколінний родовідний розпис / М. Дмитрієнко, В. Томазов // Спеціальні історичні дисципліни питання теорії та методики : зб. наук. праць. – К., 2005. – Ч. 12. – С. 228–236.
18. Дузь Л. Родовід Петра Могили / Л. Дузь, Є. Ліповцин // Третя наукова геральдична конференція. – Львів, 1993. – С. 35–37.
19. Зленко Г. Лисенки давні і сьогочасні / Г. Зленко // Науковий світ. – 2000. – № 10.
20. Каганець І. Генеалогія України (етногенетика) / І. Каганець // Перехід-4. – 2000. – № 1. – С. 27.
21. Киянський Д. Князья, вожди, президенты: от Владимира Святославовича до Леонида Даниловича / Д. Киянський // Правда Украины. – 1997. – 22 декабря.
22. Колесников Г. А. Ордена и медали СССР / Г. А. Колесников, А. М. Рожков. – М., 1974.
23. Кривошия В. Еліта нації і еліта суспільства (або деякі питання української генеалогії) / В. Кривошия // Розбудова держави. – 1997. – № 11. – С. 48–56.
24. Лазаревский А. Очерки старейших дворянских родов Черниговской губернии / А. Лазаревский – Чернигов, 1885.
25. Лазаревський А. Люди старой Малороссии / А. Лазаревський. – К., 1982.
26. Легун Ю. Класифікація джерел генеалогічного характеру селянських родин Правобережної України / Ю. Легун // Спеціальні історичні дисципліни питання теорії та методики : зб. наук. праць. – К., 2005. – Ч. 12. – С. 249–270.
27. Леонтьева Г. А. Ключи к тайнам Клио / Г. А. Леонтьева, П. А. Шорин, В. Д. Кобрин. – М., 1994.
28. Мартышин В. С. Твоя родословная / В. С. Мартышин. – М., 2000.
29. Матівас Ю. Одного родоводу. Родовід Гоголів-Яновських / Ю. Матівас // Київська старовина. – 1994. – Ч. 2. – С. 71–73.
30. Мацьків Т. Справа княжого титулу гетьмана Івана Мазепи / Т. Мацьків // Київська старовина. – 1993. – Ч. 6. – С. 100–102.
31. Медушевская О. М. Историческая наука и генеалогия / О. М. Медушевская // Вопросы истории. – 1970. – № 2. – С. 53–56.
32. Мельник Л. Князь Ярема Вишневецький / Л. Мельник // Київська старовина. – 1994. – Ч. 2. – С. 103–112.
33. Модзалевский В. Малороссийский родословник : у 4 т. / В. Модзалевский. – К., 1908–1914.
34. Нагороди України: Історія, факти, документи : в 3-х т. – К., 1996.

35. Петрова О. В. Генеалогия и поиск документов личного происхождения XIX – начало XX века / О. В. Петрова // Советские архивы. – 1973. – № 2. – С. 33–38.
36. Попельницька О. Нащадки Київської родини Туптало / О. Попельницька // Спеціальні історичні дисципліни питання теорії та методики: зб. наук. праць. – К., 2007. – Ч. 14. – С. 90–93.
37. Попов Н. В. Династия Романовых в семье европейских монархов / Н. В. Попов // Новая и новейшая история. – 1994. – № 2. – С. 158–183.
38. Прицак О. Рід Скоропадських / О. Прицак // Останній Гетьман : Ювілейний збірник пам'яті Павла Скоропадського. – К., 1993. – С. 179–197.
39. Романова С. Н. Генеалогия и архивы / С. Н. Романова // Отечественные архивы. – 1993. – № 4. – С. 100–101.
40. Романовы // Советская историческая энциклопедия. – М., 1969. – Т. 12. – С. 128–133.
41. Румянцева В. Деякі підсумки розвитку генеалогії / В. Румянцева. // Український історичний журнал. – 1987. – № 3. – С. 89–99.
42. Скочиляс І. Метричні книги в Галичині I пол. XVII ст. / І. Скочиляс // Знак. – 1998. – № 14. – С. 4–5.
43. Соболева Н. А. Некоторые аспекты методики генеалогического исследования в современной французской литературе / Н. А. Соболева // История и генеалогия. – М., 1977.
44. Специальные исторические дисциплины. – К., 1992.
45. Тарас Д. Боевые награды СССР и Германии II мировой войны / Д. Тарас. – М., 2007.
46. Теорія та методологія генеалогічних досліджень // Українська генеалогія: теорія, методологія, історія, практика: матеріали I генеалогічних читань пам'яті Вадима Модзалевського. – К., 1996. – С. 35–72.
47. Томазов В. В. Родовід : навч.-метод посіб. / В. В. Томазов. – К., 2001.
48. Томазов В. Князі Маврокордато в Російській імперії: Георгій Димитрович Маврокордато та його родини / В. Томазов // Спеціальні історичні дисципліни питання теорії та методики : зб. наук. праць. – К., 2007. – Ч. 14. – С. 94–116.
49. Томазов В. Про перспективи розвитку історичної генеалогії / В. Томазов // IV наукова геральдична конференція. – Львів, 1994. – С. 75–77.
50. Українська генеалогія: Теорія, методологія, історія, практика : матеріали I генеалогічних читань пам'яті Вадима Модзалевського. – К., 1996.
51. Українська фалеристика. З історії нагородної спадщини : у 2 кн. / ред. кол.: Б. Патон, І. Безгін, В. Кремін'я [та ін.]. К., 2004. – Кн. 1.
52. Шорин П. А. Вспомогательные исторические дисциплины / П. А. Шорин. – М., 1984.

53. Яковенко Н. М. Україна аристократична. Генеалогічні новели / Н. М. Яковенко // На переломі II пол. XV – I пол. XVI ст. – К., 1994. – С. 301–344.
54. Яковенко Н. М. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVI ст. Волинь і Центральна Україна / Н. М. Яковенко. – К., 1993.

11.2 Додаткова література:

1. Аксенов А. И. Генеалогия / А. И. Аксенов // Вопросы истории. – 1972. – № 10. – С. 206–212.
2. Аксенов А. И. Очерки истории генеалогии в России / А. И. Аксенов // История и генеалогия. – М., 1977. – С. 57–59.
3. Антонов Д. И. Восстановление истории семей (родов) / Д. И. Антонов // Информ. бюллетень ассоциации «История и компьютер». – М., 1994. – № 10. – С. 62–63.
4. «Бархатная книга»: Родословная книга князей и дворян российских и выезжих... и которая известна под названием Бархатной книги : в 2-х ч. – М., 1787.
5. Борисенко М. В. Архивная сеть учреждений и поиск материалов по учету сельских жителей России советского периода / М. В. Борисенко // Известия Русского генеалогического общества. – С. Пб., 1998. – Вып. 9. – С. 23–28.
6. Борисенко М. В. Литература по генеалогии крестьянства и истории крестьянских семей России / М. В. Борисенко // Известия Русского генеалогического общества. – С. Пб., 1995. – Вып. 3. – С. 99–104.
7. Борисенко М. В. О путях поиска источников по истории сельских семей Сибири в 1900–1950-х гг. / М. В. Борисенко // Весник архивиста. Информ. бюллетень Российского общества историков-архивистов. – М., 1993. – № 6 (18). – С. 97–99.
8. Борисенко М. В. Первая перепись населения Российской истории 1897 года как источник по истории крестьянских семей / М. В. Борисенко // Известия Русского генеалогического общества. – . СПб., 1995. – Вып. 3. – С. 12–19.
9. Бычкова М. Е. Генеалогия / М. Е. Бычкова // Отечественная история: история России с древнейших времен до 1917 года : энциклопедия : в 5 т. – М., 1994. – Т. 1. – С. 526.
10. Бычкова М. Е. Семейный летописец. Как собрать досье для составления родословца семи / М. Е. Бычкова // Родина. – М., 1991. – № 5. – С. 35–37.
11. Бычкова М. Е. Некоторые задачи генеалогического исследования / М. Е. Бычкова // Вспомогательные исторические дисциплины. – Л., 1983. – Вып. 14. – С. 3–22.
12. Бычкова М. Древо рода. Если Вы решили найти своих предков / М. Бычкова, Л. Куза // Родина. – М., 1991. – № 2. – С. 80–85.

13. Виноградов А. Предки дома Романовых / А. Виноградов // Родина. – М., 1991. – № 8. – С. 17.
14. Виноградов А. Предки дома Романовых / А. Виноградов // Родина. – М., 1991. – № 9–10. – С. 116–125.
15. Войтовий Л. В. Генеалогія династії Рюриковичів і Гедиміновичів / Л. В. Войтовий. – К., 1992.
16. Генеалогія династії Рюриковичів : бібліографічний довідник / уклад. Л. В. Войтовий. – К., 1990.
17. Генеалогия // Исторические дисциплины: краткий библиографический справочник-указаль / сост. М. Ф. Дмитренко, И. И. Войцеховская. – К., 1990. – С. 21–23.
18. Громыко М. М. Социально-экономические аспекты изучения генеалогии непривилегированных сословий феодальной России / М. М. Громыко // История и генеалогия. – М., 1972. – С. 197–236.
19. Генеалогия // Введение в специальные исторические дисциплины : учеб. пособие / Т. П. Гусалова, О. В. Дмитриева, И. С. Филипов [и др.] – М., 1990. – С. 6–39.
20. Елпатьевский А. В. О документальных источниках современных историко-биографических и генеалогических исследований / А. В. Елпатьевский // Археографический ежегодник за 1971 год. – М., 1972. – С. 72–88.
21. Измозик В. С. Родственные связи большевиков как предмет генеалогического исследования / В. С. Измозик // Известия Русского генеалогического общества. – С. Пб., 1995. – Вып. 4. – С. 86–88.
22. Колесников И. А. Опыт генеалогии рода И. В. Бабушкина: к вопросу формировании кадров пролетариата и российского рабочего класса / И. А. Колесников // Материалы по истории Европейского Севера : Северный археографический сборник. – Вологда, 1973. – Вып. 3. – С. 91–106.
23. Обзор русской советской литературы по генеалогии за 70 лет (1917–1987) / Р. Г. Красюков // Известия Русского генеалогического общества. – С. Пб., 1994. – Вып. 1. – С. 55–80.
24. Кривошея В. В. Українська генеалогія: стан і перспективи розвитку / В. В. Кривошея // Перша заочна наукова конференція з питань генеалогії і біографіки, присвячена 160-річчю з дня народження О. М. Лазаревського : тези повідомлень. – Вінниця, 1994. – С. 3–4.
25. Крип'якевич Р. Генеалогія? Це цікаво! / Р. Крип'якевич, З. Служинська // Просвіта. – Львів, 1994. – Вип. 16 (141). – С. 6.
26. Листова Т. Кум да кума / Т. Листова // Родина. – 1994. – № 11. – С. 112–116.
27. Лукичев М. П. Об использовании делопроизводственных источников XVI–XVII вв. в генеалогических исследованиях (по материалам

- Розрядного приказа) / М. П. Лукичев, А. Л. Станиславский // Отечественные архивы. – 1994. – № 5. – С. 14–20.
28. Мажаров Н. Д. Как составить свою родословную / Н. Д. Мажаров // Воспитание школьников. – 1992. – № 5–6. – С. 21–25.
29. Медушевская О. М. Генеалогические исследования польских историков / О. М. Медушевская // История и генеалогия. – М., 1979. – С. 266–273.
30. Медушевская О. М. Историческая наука и генеалогия / О. М. Медушевская // Вопросы истории. – 1970. – № 2. – С. 187–188.
31. Медушевская О. М. О проблемах генеалогии / О. М. Медушевская // Советские архивы. – 1989. – № 6. – С. 25–34.
32. Петрова О. В. Генеалогия и поиск документов личного происхождения XIX–XX век / О. В. Петрова // Советские архивы. – 1973. – № 2. – С. 33–38.
33. Романова С. Н. Генеалогия и архивы / С. Н. Романова // Отечественные архивы. – 1993. – 1993. – С. 100–101.
34. Рыхлякова В. Н. Основная литература по генеалогии и истории семей, изданная в России в 1993 – первой половине 1994 гг. / В. Н. Рыхлякова // Известия Русского генеалогического общества. – СПб., 1994. – Вып. 2. – С. 80–88.
35. Семенова Л. М. К истории генеалогии мастеровых Петербурга в XVIII – начале XX в. / Л. М. Семенова // История и генеалогия. – М., 1977. – С. 237–265.
36. Соболева Н. А. Некоторые аспекты методики генеалогических исследований в современной французской литературе / Н. А. Соболева // История и генеалогия. – М., 1977. – С. 274–286.
37. Томазов В. В. Библиография украинской генеалогической литературы (1990 – перв. пол. 1995 гг.) / В. В. Томазов // Известия Русского генеалогического общества. – СПб., 1996. – Вып. 5. – С. 81–85.
38. Томазов В. В. Про перспективи розвитку історичної генеалогії / В. В. Томазов // Четверта наукова геральдична конференція (Львів, 10–12 листопада 1994 р.) : зб. тез повідомлень та доповідей / В. В. Томазов. – Львів, 1994. – С. 75–77.

ДОДАТКИ

Додаток А

Універсальний набір пунктів генеалогічного досьє

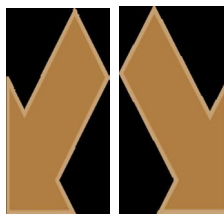
- громадянський стан (свідоцтво про народження, смерть та ін.);
- сімейний стан (шлюбні контракти і свідоцтва, документи, що реєструють громадянський чи церковний шлюб, розлучення);
- національність;
- зовнішні прикмети і фізичний стан (портрети, медичні картки, свідоцтво про смерть);
- інтелект (зразки письма, твори, свідчення сучасників);
- віросповідання (акти про хрещення, документи, що засвідчують релігійність);
- політичні переконання (спогади, документи, що відображають політичне кредо в різні періоди життя);
- освіта (дипломи, табелі);
- посадовий і соціальний стан (накази про призначення, присвоєння знань, титулів, нагородні документи тощо);
- фінансове становище (закладні, боргові розписки, дані про банківські рахунки й нерухомість, податкові декларації та інші майнові акти).

Універсальний набір відомостей генеалогічної картки

- рік і місце народження;
- рік і місце смерті;
- батьки;
- чоловік чи дружина, час і місце укладання шлюбу;
- походження чоловіка чи дружини;
- дані про його чи її смерть або про розлучення;
- той же комплекс свідчень для всіх повторних шлюбів;
- фізичні дані, стан здоров'я;
- причини смерті;
- стан психіки;
- релігія;
- політичні переконання;
- освіта;
- соціальне становище;
- титули, нагороди;
- фінансовий стан;
- діти;
- посилання на джерела.

Класифікація генеалогічних таблиць

За типом

висхідні

низхідні

за видом

спорідненість по чоловічій лінії

спорідненість по жіночій лінії

змішані

синхронічні

За формою (видом)

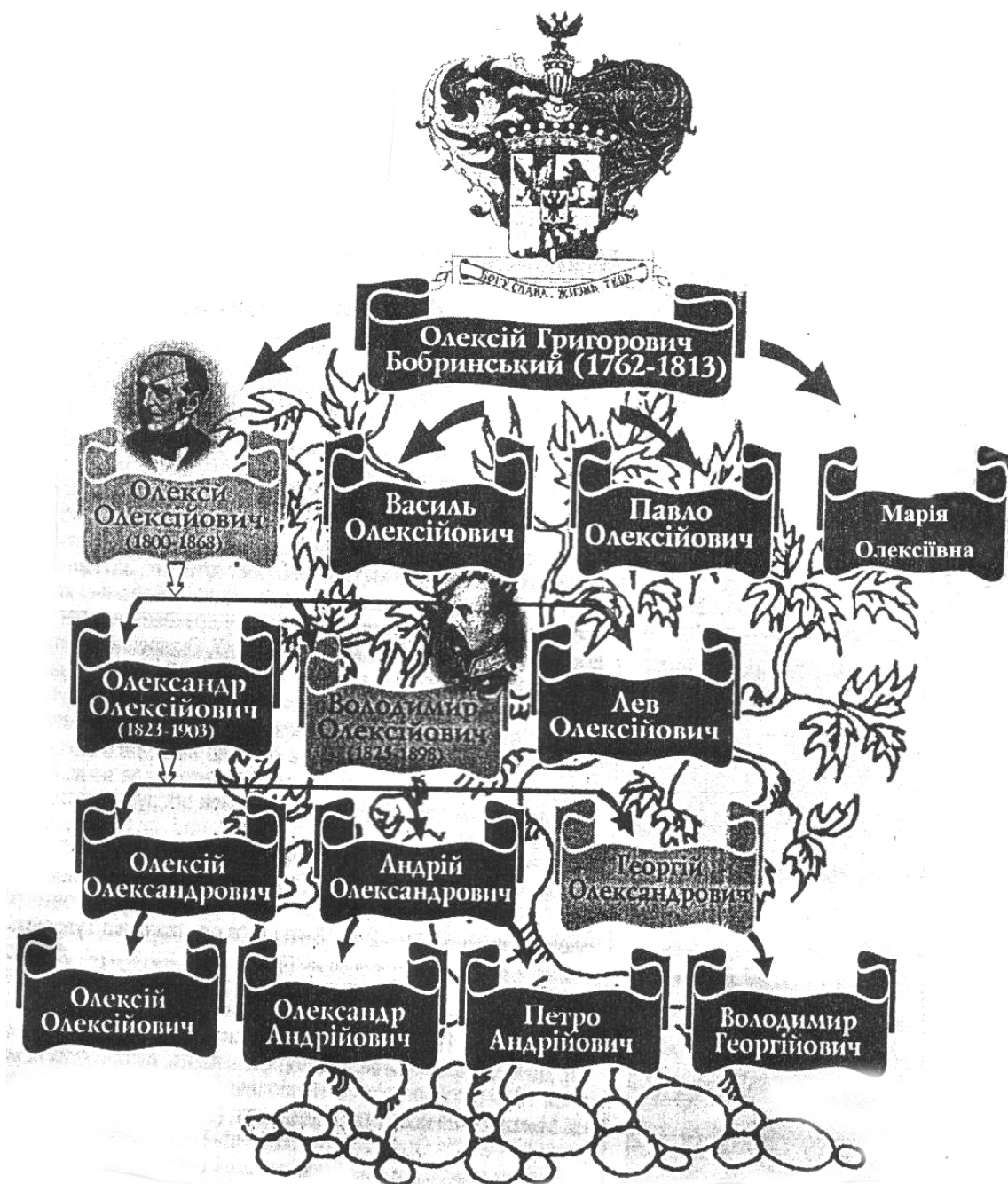
горизонтальні

вертикальні

колові

Приклади оформлення родоводів

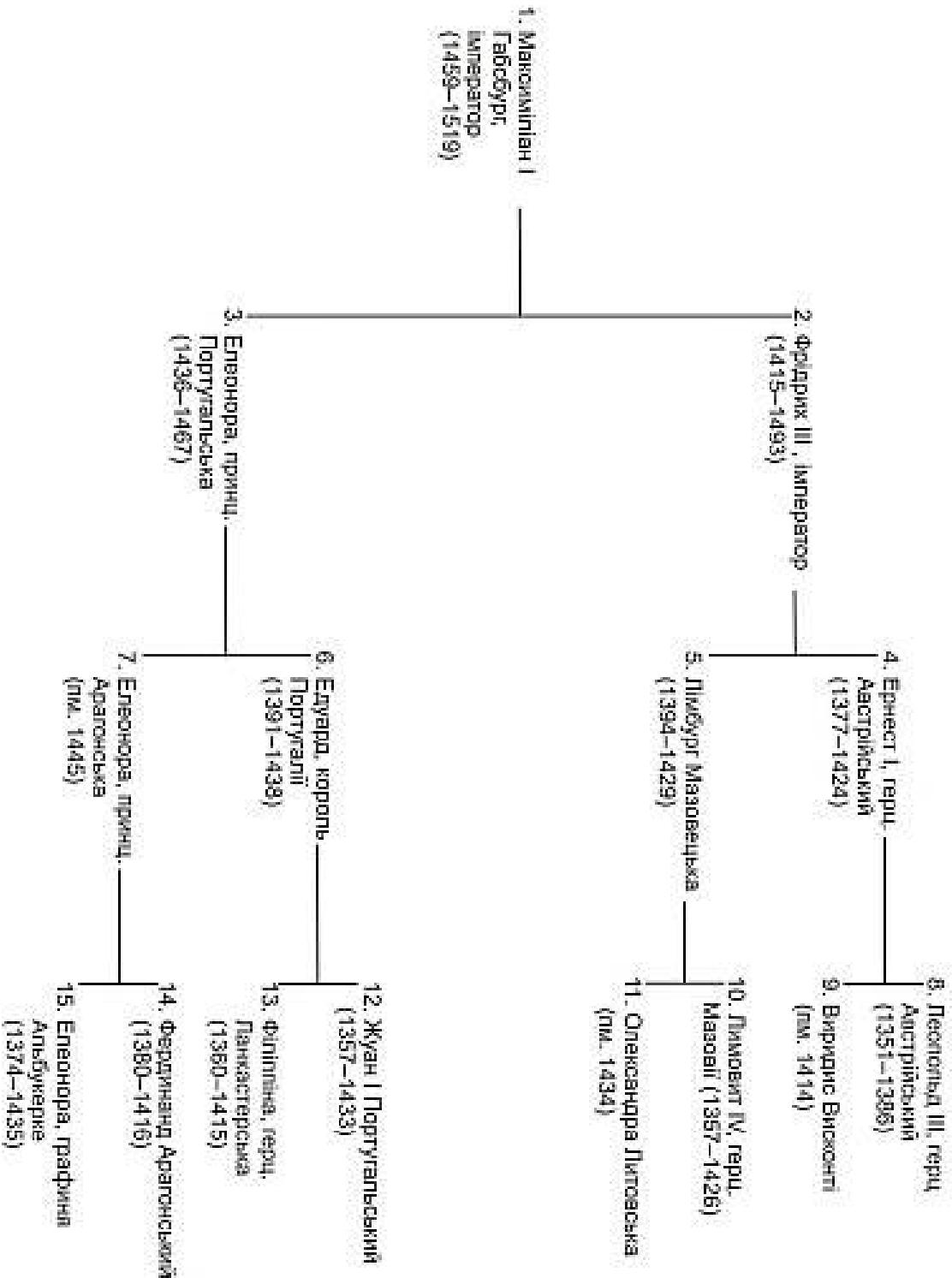
спорідненість по чоловічій лінії

THE ROYAL PROGENET OF OUR MOST SACRED KING JAMES BY THE
marriage of King of ESPAINES Daughter first to Henry VIII. & afterwards to a French King was mixed together.

Родовід Максиміліана і Габсбурга
(Таблиця висхідної спорідненості)

висхідна
горизонтальна
таблиця

Родовід князя Дмитра Івановича Вишневецького Родоначальник

Михайло Збаразький-Вишневецький † по 1516, на Вишнівці, намісник брацлавський 1501-7

х 1. Н. Споріднена з родом Радзівілів
х 2. Н. Н.

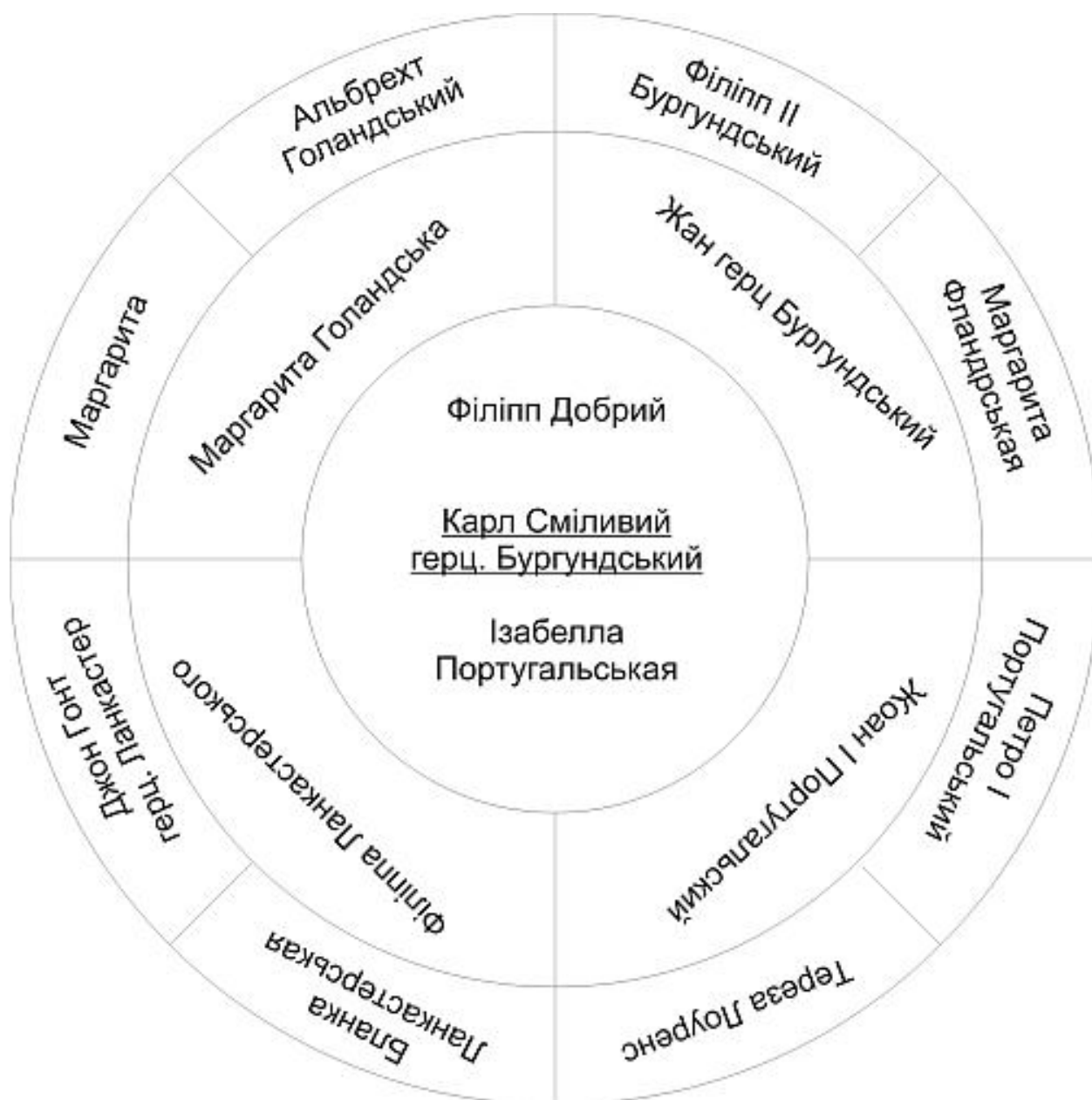
1	1	1	2
Іван Вишневецький † бл. 1542 кор. дворянин 1522, староста уйшицький, ворнянський, чеченський, пропойський	Федько Вишневецький † 1549 стар. Степанський х 1. перед 1530 Богдана Голшанська-Дубровицька х2. Марія Путятянка	Федько Вишневецький † 1533 стар. пропойський і чеченський 1524 х 1. Н. з роду господаря Стефана † перед 1535 х 2. перед 1533 Анастасія Жигінська † перед 1535	Олександр Вишневецький † 1555 стар. Речицький х Катерина Скоручанка † по 1568
х 1. по 1516 Анастасія Семенівна Олізар (вдова по кн. Янушу Санґушкові) † бл. 1536 х 2. бл. 1538 Магдаліна Деспотівна † по 1570			Від кн. О. Вишневецького п і ш л а г а л у з ь Вишневецьких, що дала Польщі короля Михайла 1669, вона вигасла з його смертю 1673 року

низсхідна
вертикальна
таблиця

1	1	1	1	1	2
Катерина х Григорій Ходкевич, к а ш т е л ь н віленський, гетьм. Вел. Кн. Лит.	Дмитро Байда †1563 організатор козаччини	Андрій † 1584 кашт. волгинський 1568, брацлавський 1572, воевода волгинський 1576 х Е в ф и м і я Вербицька †1589	Константин †1574 кор. дворянин 1570, с т а р о с т а житомирський х Анна Єлисавета з Вільхівця Свєрціана †1582	Жигмонт †1552 (?) х Іван Шимкович	Олександра

Умовні позначення
х = одружений (-а), Н = ім'я невідоме, Н. Н. ім'я і рід невідомі.
Князя галузь роду кн. Івана Вишневецького вигасла із смертю литовського гетьмана Михайла Сервація Вишневецького 1744 року

Колова таблиця

**Система ступенів споріднення в Україні
(перший шлюб)**

свекор – батько чоловіка

свекруха – мати чоловіка

тесть – батько дружини

теща – мати дружини

зять – чоловік доньки, чоловік сестри

невістка – дружина сина, дружина брата, дружина дівера

дівер – брат чоловіка

ятров (ятровиця) – жінка дівера (жінка брата чоловіка)

зовиця (або свість) – сестра чоловіка

шурин (або швагер) – брат дружини

своячка – сестра дружини

свояк – чоловік сестри дружини

небога (племінниця) – дочка брата чи сестри

небіж (племінник) – син брата чи сестри

сват – батько чоловіка дочки чи дружини сина

сваха – мати чоловіка дочки чи дружини сина

внучатий небіж – внук брата чи сестри

внучата небога – внучка брата чи сестри

**Система ступенів споріднення в Україні
(другий шлюб)**

вітчим – новий чоловік матері

мачуха – нова дружина батька

пасерб – син чоловіка чи дружини від попереднього шлюбу

пасербиця – дочка дружини чи чоловіка від попереднього шлюбу

єдинокровний брат – син батька від іншої матері

єдинокровна сестра – дочка батька від іншої матері

єдиноутробний брат – син матері від іншого батька

єдиноутробна сестра – дочка матері від іншого батька

зведений брат – син вітчима чи мачухи від іншого шлюбу

зведена сестра – дочка вітчима чи мачухи від іншого шлюбу

Архаїчні терміни загального споріднення

пращур – батько прапрадіда

стрий великий – двоюрідний дід

тітка велика – двоюрідна бабка

стрий – дядя по батькові

стрий малий – двоюрідний дядько (двоюрідний брат батька чи матері)

тітка мала – двоюрідна тітка (двоюрідна сестра батьків)

братанич – племінник (син брата)

братанка – племінниця (дочка брата)

сестричин – племінник (син сестри)

сестрична – племінниця (дочка сестри)

перші стрийні брати і сестри або перша брату чада – двоюрідні брати і сестри

другі стрийні або внучані брати і сестри або друга брату чада – троюрідні брати і сестри

внучаті племінники і племінниці – внуки троюрідного брата і сестри

внуки стрийні – двоюрідні племінники і племінниця

Схема поколінного розпису

I покоління	0-загальний предок а – його перший шлюб, в – другий шлюб
II покоління	0а/0 – старший син загального предка від першого шлюбу 0а/2 – другий син від першого шлюбу 0а/1 – старша дочка від першого шлюбу 0в/0 – старший син від другого шлюбу 0в/1 – старша дочка від другого шлюбу
III покоління	0а/0/1 – перша дочка старшого сина загального предка від першого шлюбу 0в/1/4 – третій син старшої дочки від другого шлюбу і т. д.

Для нотаток

Для нотаток

Навчальне видання

Голиш Лариса Григорівна

кандидат історичних наук,
доцент кафедри архівознавства, новітньої історії та СІД

Генеалогія та основи соціального етикету

Навчально-методичний посібник

Коректор – *Н. І. Блажко*

Комп'ютерний набір – *Л. Г. Голиш*

Комп'ютерне верстання – *Л. Г. Любченко*

Підписано до друку 26.12.2012. Формат 60х84/16.

Ум. друк. арк. 2,63. Тираж 300 пр. Зам. № 4546.

Видавець і виготовлювач

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Адреса: 18000, м. Черкаси, бул. Шевченка, 81, кімн. 117,

Тел. (0472) 37-13-16, факс (0472) 37-22-33,

e-mail: vydav@cdu.edu.ua, <http://www.cdu.edu.ua>

Свідоцтво про внесення до державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК №3427 від 17.03.2009 р.